

עמי

תוכנית לימודים לנכדים לעולם היהודי

למורה לגיור, למתגיר, למשפחה המלאה
ולכל המתעניין ביהדות

הרבות חיים דרוקמן

כתיבת ועריכה: הרב יהושע פריאל, הרב נועם רימון

עמי - אולפני גיור בתפיסה אישית | אור עציון ספרי איכות תורניות

הוראה והתווית דרך : הרב חיים דרוקמן

**כתיבת ועריכה : הרב יהושע פריאל, הרב נועם רימון
כותבים נוספים : הרב דוד בן ניסן, מרום ברגר (טורקינץ),
לב ספוז'ניקוב, כרמי רונן, אלחנן שטיגלייץ
עריכה לשונית : יצחק שגיא**

**עיצוב ועימוד : מורייה רוזנס
עיצוב דפי תמצית ולוח היסטורי : נריה יזרעאלי
עיצוב הכריכה : נריה לוי**

יעוץ, ליווי וניהול פרויקט : כרמי רונן

מסת"ב 6-38-7277-965-978 ISBN

**© כל הזכויות שמורות
אור עציון ספרי איכות תורניים**

**המכון התורני ע"ש ר' יצחק וחנה סטרולובייצ'ין
הישיבה הגבוהה-הסדר אור עציון, מרכז ישיבות בני עקיבא
ת"ד 92 מרכז שפירא 08-8502822
www.machon.oretzion.com**

**עמי - אולפני גיור בתפיסה אישית מבית אור עציון
www.ami4u.org giyur@oretzion.com 072-2440033**

ادر תשע"ג 2013

על התוכנית

תוכנית זו בבסיסה מיעדת למורים באולפני הגיור כדי לסייע להם בהוראת היהדות למתגיירים. עם זאת, גם מתעניינים נוספים ביהדות יכולים למצוא בה עניין רב. המשימה אינה פשוטה כלל. לקחת אנשים שבחלק מהמקרים אינם יודעים דבר וחצי דבר ביהדות וללמוד אותם את כל התורה כולה, גם אם לא על רגל אחת, אז במשך שנה אחת בלבד, זהה משימה קשה מאד. הרוי מדבר בדברים שניתן ללמידה אותם כל החיים.

תוכנית זו נועדה تحت כיוון למורה: אלו נושאים למד? באיזה סדר? באיזה קצב? וכן נותנת למורה מערכי שיעור מוכנים על כל נושא ונושא. כמובן, זהו חומר עוז בלבד, וניתן אף רצוי להיעזר במקרים אחרות להשלמת הידיע.

בחכנת תוכנית זו הושקעה עבודה רבה מאד של צוות העריכה כולו. ניסינו לחשב לאורך כל הדרך איך לחתם את המענה הטוב ביותר ביותר ככל הניתן לצרכים בשיטה.

ברצוני להודות לקב"ה שסייע בידינו בהפקת התוכנית, וכן להודות למנהל ישיבת אור עציון, נפתלי קנדלר שעומד מאחורי הפROYיקט וכמוון לכל חברי המערכת: כותב מרכזי: הרב נעם רימון כתבים: הרב דוד בן ניסן, מרימ ברגר (טורקינץ), לב ספוזניקוב, כרמי רונן ואלהנן שטייגלייך יעוץ וליווי: כרמי רונן — מנהל אולפני הגיור "עמי" עמודי גרפיKA צבעוניים: נריה יזרעאלי

מachelor לכם שימוש פורה ומועל בתוכנית,
יהושע פריאל

עורך ראשי

תוכן העניינים

10	הקדמות
21	מבואות וטיעמות
67	ברכות
109	תפילה
145	בית הכנסת
161	אמונה
187	בין אדם לחברו
203	שבת
247	כשרות
273	מעגל החיים
311	חגיהם
411	נספחים

תוכן מפורט

הקדמות	10	הקדמה למורה 10 • תוכנית הלימודים 12 • היכרות עם התוכנית 19
מבואות וטיעימות	21	פרק א' – ימי בראשית היסטוריה יהודית 23 • חלק ב' – ימי בית ראשון 26 • חלק ג' – ימי בית שני 28 • חלק ד' – מגילות לגאולה 30 • העברת המסורת – תושב"ע 31 • ארון הספרים היהודי 34 • מנהג והלכה 37 • עדות בעם ישראל 39 • מחוליקות בהלכה 40 • 'מהפסק אל הפסק' 43 • ישראל והעמים 48 • אשר קדרנו במצוותיו 50 • קדושת האדם, המקום והזמן 55 • הצעירות ביהדות 58 • בראשית – נקודות ההתחלה 63 • מושגים הקשורים למבואות וטיעימות 65
ברכות	67	מבוא לברכות (השונות) 69 • נתילת ידיים לשעודה 71 • ברכות הנהנין (על אוכל וריח) 74 • נספה: בעקבות מракירקות 79 • קידימה בברכות 80 • עיקר וטפל 82 • הלוות שעודה 83 • ברכות המצוות 87 • ברכות התורה 88 • ברכות ההודאה 93 • מושגים הקשורים לברכות 107
תפילה	109	מבוא לתפילה 111 • התפילה והלכותיה 114 • מבנה התפילות ותוכנן 115 • דיני השכמת הבוקר וברכות השחר 124 • זמני התפילות וקריאת שמע 128 • סוגי ספרי תפילה 131 • קריאת התורה (בימות החול והשבת) 133 • הקדריש 135 • תפילת נשים (ומצוות עשה שהזמן גרמן) 138 • תפילת הדרך 141 • ברכת הלבנה 142 • מושגים הקשורים לתפילה 144
בית כנסת	145	בית כנסת 147 • ציצית וטלית 149 • ספר תורה 152 • תפילין 154 • מזוזה 158 • מושגים הקשורים לבית כנסת ותשתיishi קדושה 160
אמונה	161	מבוא לשיעורי האמונה 163 • י"ג העיקרים 165 • אמונה באלוקים 172 • עשרה הדורות 176 • מצוות, לשם מה? 179 • סגולת ישראל וההבדלים בין היהדות לשאר דתות 182 • מושגים הקשורים לאמונה 185

187	בין אדם לחברו
	מבוא 189 • מצוות שחן בבחינת סור מרע 191 • מצוות שחן בבחינת עשה טוב 196 • מושגים הקשורים ל"בין אדם לחברו" 201	
203	שבת
	שיעור פתיחה: שבת ושתת ימי המעשה 205 • הוכנות לשבת 207 • הדלקת נרות שבת 210 • זמני השבת 213 • קידוש 215 • מלאכות שבת 218 • בישול בשבת 230 • איסור מוקצה 234 • הבדלה 236 • תפילות השבת 240 • מושגים הקשורים לשבת 245	
247	כשרות
	מבוא לכשרות 249 • כשרות מזון מן החי 251 • איסור אכילת חרקים 256 • בשר וחלב 260 • כשרות המזון מהצומח 264 • איסורים הקשורים לגויים 268 • מושגים הקשורים לכשרות 272	
273	מעגל החיים
	יצר ויירה 275 • טהרת המשפחה 279 • הריון ולידה 282 • ברית מילה ופדיון הבן 284 • חינוך הבנים והבנות 289 • בר/בת מצווה 293 • גירושין ועגונות 296 • יחס היהדות למות 298 • פטירה ואבלות 300 • מושגים הקשורים למעגל החיים 309	
311	חגים
	הקדמה 313 • אלול – תשרי 314 • חשוון 349 • כסלו 350 • טבת – שבט 357 • אדר 360 • ניסן 369 • בין פסח לשבעות 384 • תמוז-אב וצומות החורבן 398	
411	נספחים
	"זה היום עשה ה'" - בירורי דברים ביחס למدينة ישראל ויום העצמאות • דפי תמצית בנושאים: ברכות • ברכות הנהנין • מבנה התפילה • מבנה תפילה העמידה • י"ג עיקרי האמונה • סדר יום השבת • מלאכות שבת • מוקצת • כשרות המזון מן הצומח • כשרות המזון מן החי • החגים • חגיגת התורה – משמעות רעיונית • הלכות חנוכה והדלקת החנוכיה • פורים • רשימה ממשימות לפסח • לוח ההיסטורי	

שיעור פתיחה : שבת ושתת ימי המעשה

"ששֶׁת יְמִים פָּעַבֵּד, וְעַשְׂתִּים כֹּל מְלָאכָה".

"יּוֹם הַשְׁבִּיעִי שְׁבָת, לְהָ אַלְמִיקָּה. לֹא תַּעֲשֵׂה כֹּל מְלָאכָה..."

(שמות כ, ח-ט)

האם טוב שהאדם יעשה מלאכה ? אם זה טוב, למה נאסרה עליו המלאכה בשבת ?
ואם לא, למה נדרש לעסוק בה בשבת ימי החול ?

האם שבת עניינה מנוחה פיזית כדי שייה לאדם יותר כח לעבוד ב- 6 ימי החול ?
נבחן הלכה מעניינת בהלכות שבת :

אם אדם רוצה להעלות בשבת 50 כסאות מקומה א' בבניין רב קומות לקומה 40.
יהיה מותר לו להעלות אותם ברgel בחדר מדרגות, אך יהיה אסור לו להעלות אותם
בלחיצת כפתור בעזרת המעלית (בהנחה שאין שם מעלית שבת). כמובן, לא
המנוחה הפיזית היא העניין פה !

הבדל בין עבודה לבין מלאכה

עבודה היא מסורת ע.ב.ד. מצאנו אותה בשעבוד עם ישראל במצרים, שם פרעה אמר : "תִּקְבַּד הַעֲבֵדָה עַל הָאָנָשִׁים, וַיַּעֲשֵׂי בָּה, וְאֶל יְשֻׁעָה, בְּדָבָרִי שְׁקָרָר" (שמות ה, ט).

על העובד להתמקד בפעולה שהוא עושה ולהימנע מלחשוב על דברים אחרים, גם
לא על משמעות עבודתו ועל משמעות היו. עניינה הוא פעולה למען שליחות, מטרה ותכלית.
מלאכה היא מסורת מ.ל.א. ר. עניינה הוא פעולה למען שליחות, מטרה ותכלית.
על העושה במלאכה לחשב כל הזמן איך לפעולה שהוא עושה יש משמעות ואין
היא מקדמה מטרה.

"מלאכה" מוזכרת ביחס לקב"ה בעת בראית העולם, שם מוזכר :

וַיַּבְلֹא הַשָּׁמִים וְהָאָרֶץ, וְכֹל צְבָאָם. וַיַּכְלֵל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְׁבִּיעִי, מְלָאכָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה.
וַיִּשְׁבַּת בַּיּוֹם הַשְׁבִּיעִי, מְכֻלָּל אֱלֹהִים אֲשֶׁר יּוֹם הַשְׁבִּיעִי, וַיִּקְדַּשׁ
אֹתוֹ. כִּי בַּשְּׁבָת מְכֻלָּל אֱלֹהִים, אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לְעַשּׂוֹת (בראשית ב, א-ג).
ישנה מטרה לבראית העולם, אשר למען נשתה מלאכת הבראה בשבה ימים.
הבראה שהקב"ה ברא, נועדה כדי "לעשות", כדי בני האדם ימשיכו ויפתחו את
אותה מטרה.

הקב"ה ברא את חומרי הגלם, והאדם צריך לפתח וליצור מהם תוצרים. מהחיטה
שעשה ה', בני האדם יוצרים לחם וכד'.
מהאדם נדרש (לא רק רשות) "לעשות" ! ולהמשיך את מלאכת הבראה בכל ששת
ימי השבוע.

את ביטוי השיא של היצירה האנושית כמגשימה של הבריה הא-להית, אנו מוצאים במלاكت המשכן, גם שם מובלטת המילה "מלאה".

ודזוקא בסמכות למלاكت המשכן מוזכר מספר פעמים, שבשבת אסור לעשות מלאכה. מכך לומדים חז"ל, שהמלאכות האסורות בשבת הן המלאכות שנעשו במשכן. כל המלאכות הן מלאכות של יצירה ולא של קליקול (גם מלאכות שנראות מקלקלות, מגמתן יצירה: קורע על מנת לתפור, מוחק על מנת לכתוב, סותר על מנת לבנות).

הרעיון בכך הוא שהאדם במלاكتו ממשיך את מגמת הבריה, וטוב הדבר בששת ימי החול.

אך יש בכך גם סכנה. האדם עלול לפתח ולשכלל את העולם במנוגמת הבריה. הוא יכול להמציא וליצור ולשכלל מכונות מוות וחרס שmagmatן קליקול ולא תיקון. מכונות שmagmatן לא להמשיך את המגמה הא-להית אלא לפעול נגדה, מתוך מחשבה שהאדם הוא בעל הבית של העולם.

לכן יש חשיבות רבה לכך שיום אחד בשבוע, האדם יפסיק את מלاكتו ויבין שהוא בעל הבית של העולם ולא האדם, ודבר זה ייתן לו אפשרות לבחון את כל העשייה שלו במהלך ימי המעשה, האם היא ממשיכה את המגמה הא-להית או נוגדת אותה? ביום זה האדם מתפנה להקשיב לנשמה שלו, להיות עם המשפחה שלו ולכונן את המלאכה של כל השבוע למטרת הנכונה.

או הוא יבין, שהוא לא נח בשבת כדי שייהיו לו כוח לעבוד ביום החול, אלא הוא עובד ביום החול למען המגמה של השבת בה הוא נפגש עם נשמו.

ההכנות לשבת

מבוא

בשיעור זה עוסוק בהכנות השונות לקרהת השבת. כדי שאדם יוכל לשבת בצורה טוביה הוא צריך להתכוון לכך כראוי, וכמו שאמרו חז"ל: "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת"¹.

ההכנות הן מגוונות ונעמוד על העיקריות שבהן. רצוי להסביר לתלמידים על הערך של "ההכנה". כאשר עומד לפניינו משהו חשוב אנו מתקוננים אליו. ההכנה מלמדת על חשיבות הדבר. ככל שמתכוונים יותר, הדבר מראה שמדובר במקרה חשוב יותר.

ההכנות השונות

עיקר ההכנות לשבת מרכזות בערב שבת, ועל ידי כך ניכר שהן לכבוד השבת. ישנן הcenות "גשמיות" ויישן "רווחניות". ניתן להציג לתלמידים שקדושת השבת מתגללה גם בפעולות הגשמיות כגון אכילה ושתיה ועוד, ולא רק בפעולות הרוחניות כגון לימוד תורה ותפילה. השלמות באה לידי ביטוי כאשר הקדישה מתגללה בכל מרכיבי המציאות, הרוחניים והגשמיים.

נזכיר את ההכנות העיקריות לשבת (רובן "גשמיות"):

א. טוב לקנות את המצרכים לשבת ביום שישי בבוקר. אולם, כאשר אין פנאי ועוד, ניתן להקדים את הקניות ליום חמישי.

ב. המאכלים שקונה ומcin לכבוד שבת יהיו טובים ומשובחים יותר מאשר שרגיל לאכול ביום החול. ניתן לספר כאן על מהגם של הלל ושמאי בהקשר עם הקניות לשבת. מנהגו של שמאי היה שכאש מצא מאכל משובח היה משאיו לשבת, ואם מצא משובח יותר, היה אוכל את המאכל הקודם ומשאיר את המשובח יותר לשבת. לעומת זאת, הלל אשר היה מוזמן לו אוכל משובח במהלך השבוע היה אוכלו מיד, זאת ממשום שהוא בוטח בה' שיזמן לו מאכל משובח יותר לכבוד שבת. בזמננו אין משמעות כל כך למנהיגים אלו ממשום שקיים תמיד, ברוך השם, שפע של מוצריים בכל ימות השבוע, רק צריך להקפיד שמאכלי השבת יהיו משובחים יותר مثل ימות החול.

ג. אמרו חז"ל: "כל מזונתו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה, חוץ מהוצאות שבתות, ימים טובים, והוצאה בניו ללימוד תורה...".² לכן אין לאדם לחסוך (הרבה) בקניות לשבת.

1 עבדה זרה ג, א.

2 ביצה טז, א.

ד. הכנות המאכלים — אם ניתן, עדיף לעשותה גם כן ביום שישי, משום שכן ניכר יותר שהיא לכבוד השבת. אולם, כאשר יום שישי קצר או שאין פנאי מסיבה אחרת ניתן להקדימ את הכנות המאכלים ליום חמישי.

ה. טוב שכל אחד מבני הבית יהיה שותף בהכנות לשבת. הגמרא³ מספרת על גודלי האמוראים שהיו מכינים בעצמם דברים מסוימים לשבת. רב חסדא היה חותך ירקות ומכיןسلط, רב נחמן היה מנקה את הבית ומסדר את כל הבית לכבוד שבת, וכן הלאה.

ו.מנהג טוב לטעום מן התבשילים לפני השבת ולוזדא שהם טובים, בבחינת "טועמיה חיים זכו".

ז. אין לקבוע סעודת גדולה ביום שישי, כדי שהיא לו תיאבון בסעודתليل שבת. סעודת מצווה כגון ברית מילה מותר, אלא שם ניתן טוב להקדימה לפני החזות היום. אroxחה רגילה מותר מעיקר הדין לאכול כל היום, אך טוב להימנע מלאكل לחם בשלוש השעות הסמכות לשבת.

ח. אין לעשות מלאכה מזמן מנוחה קטנה, דהיינו, שעתיים וחצי קודם השקיעה, כדי שיוכל להתכוון לשבת כראוי. המדבר דוקא במלאה קבועה ורצינית, ולא בדבר קטן וארעי. עבודה שהיא לצורך השבת מותרת בכל אופן.

ט. מצווה לנוקות את הבית ולסדרו לכבוד השבת. נהגים לפרווס מפה לבנה על השולחן.

י. מצווה להתגלח (למי שרגיל להתגלח) ולגוזו את הציפורניים לכבוד השבת. יא. מצווה להתרחץ במים חמימים בערב שבת. יש הנוהגים לטבול במקווה כל ערב שבת.

יב. מצווה לכבד את השבת במלבושים נאים ונקיים יותר מאשר של ימות החול. טוב ליחיד בגדים מיזהדים לשבת, ויש המקפידים אפילו על נעליהם מיזהדות לשבת. גם אדם שנמצא לבדו בבית צריך לבוש בגדי שבת, משום כבוד השבת. יג. טוב לסייע את כל ההכנות מוקדם ככל הניצן, על מנת שיוכנס לשבת ברוגע ולא בלחש.

יד. שנים מקרא ואחד תרגום — מצווה בדברי חכמים לסייע בכל שבוע את הפרשה "שנתיים מקרא ואחד תרגום". כמובן, לקרוא את כל פסוקי פרשת אותו שבוע פעמיים, וזאת תרגום אונקלוס⁴ (ה נמצא בחומשי בצמוד למקרא). ניתן לקרוא

3 שבת קיט, א.

4 תרגום אונקלוס הוא תרגום התורה בארכמית, ונתחבר על ידי אונקלוס הגר בתקופת התנאים. ניתן להציג את דמותו ושותה של שבוע כל בית ישראל יקרוא מהתרגום שלו לתורה.

במקומות התרגום את פירוש רש"י לפרשה⁵, ובמקומות שרש"י לא פירש יקרא את הפסוק פעמי שלישית. יש להעיר שמצווה זו מוטלת על הגברים בלבד⁶.

5 המהדרים יקרו גם תרגום אונקלוס וגם פירוש רש"י, שלכל אחד מהם יש מעלה מיוחדת.

6 יש בזה עוד פרטים הלכתיים, אך נראה שאין צורך להרחיב יותר במסגרת זו.

הדלקת נרות שבת

מבוא

לאחר שהסבירנו את הדروس להכנות לשבת, נעבור לעסוק במצוות העיקרית הנעשית בסמוך לשבת – הדלקת נרות שבת. נתחילה בהבנת טעם המצווה, ולאחר מכן נעבור לעסוק בהלכותיה. רצוי כמובן להביא לשיעור נרות וכו', כדי למד בפועל כיצד לקיים את המצווה.

מצוות הדלקת נרות שבת

מצוות מדברי חכמים לדליק נר לכבוד שבת. בהדלקה זו יש הן משום "כבד השבת" – הנרות מכבים ומיפים את הסעודה, והן משום "עונג שבת" – אם אדם לא רואה את המאכלים שלפניו הוא לא יכול להתענג בסעודה⁷. טעם נוסף שהובא הוא משום "שלום בית", שכאשר יש אויר ניתן להסתובב בבית בלי ליפול וכו'.

מצוות זו נתחבה על עם ישראל, ורבים מעם ישראל, אף שאינם מקיימים את כל המצוות משתדלים לקיימה. נשאלת השאלה: מה כל כך מיוחד במצוות זו שרבים מקיימים אותה?

ניתן לומר שמצוות זו מרמזת על תפkidו הנצחי של עם ישראל, תיקון העולם במלכות שדי-י. האור הוא דבר מופשט המסלל רוחניות. בהדלקה זו באה לידי האמת הפטורה שאנו מעוניינים להאר את העולם באור ה'. רצון זה טבוע עמוק בלב כל יהודי. אנו מאירים בתחום הבית את האור, ומתווך כך האור בוקע ומאיר את כל העולם.

מהלכות הדלקת נרות שבת

א. ברכת הדלקה וזמנה

זמן הדלקת נרות הוא כמה דקות קודם השקיעה, כפי שמתפרסם בלוחות השנה⁸. הזמן המוקדם ביותר בו ניתן לדליק את הנרות הוא "פלג המנחה", דהיינו שעה ורבע (זמןיות) קודם הלילה⁹.

ישנם שני מנהגים באופין הדלקת נרות שבת:

יש הנוהגות לברך על הנרות לפני הדלקתם, כפי שمبرכים לפני כל מצווה אחרת. הנוהגות כך מברכות: "ברוך אתה ה' וכו' אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדלק

7 ראה כאמור לשיעור בנושא סעודות שבת הסבר בעניין עונג וכבוד שבת.

8 הרחכנו בזמןי השבת בשיעור בפני עצמו.

9 יש מחלוקת אם מודדים מהשקיעה או מצאת הכוכבים.

נור של שבת”, ואח”כ מדליקות את הנרות. כך נהוגות למשה הרבה מנשות ספרד. מנהג נוסף, שהברכה תהיה לאחר הדלקה, זאת משום שיתכן שבברכה על הנרות כבר קיבלנו על עצמנו את השבת, וממילא לא נוכל אח”כ להדלק את הנרות. לפि מנהג זה, קודם תדלק האישה את הנרות, ולאחר מכן תברך כאשר עיניה מכוסות. כיסוי זה של העיניים מטרתו שהברכה תהיה עובר לעשיותה, ביחס להנאה מאור הנר. כך נהוגות נשות אשכנז וחלק מנשות ספרד.

כאשר הגבר מדליק (כגון שהוא רוק/אלמן/اشתו לא בית) גם למנהג זה יברך קודם הדלקה, זאת משום שהגברים לא נהוגים לקבל את השבת בהדלקה, אלא באמירה מפורשת¹⁰ לאחר תפילה מנוחה.

לאחר הדלקה נהוגות הנשים להתפלל על בניהן ובנותיהן שיהיו טובים וצדיקים, זאת משום שחוז”ל אמרו שמהדר בנות שבת זוכה לבנים תלמידי חכמים.

ב. על מי מוטלת המצווה מצוות הדלקת נרות שיכת לכל אחד בישראל, שהרי הכל חייבים לכבד ולענג את השבת, אלא שהאישה קודמת במצווה זו, משום שהיא עוסקת בניהול ענייני הבית יותר מהגברים ומטעמים נוספים. טוב שבבעל הבית יסייע קצת במצווה, כגון שיסדר את הנרות במקומם או יטיב אותם (דיהינו שידליך את הנרות ויכבה אותם, כדי שאח”כ ידלקו טוב יותר). בהדלקת האישה יוצאים ידי חובה כל בני הבית, כמובן. בנות שהגיעו לחינוך ורצוות להדלק נרות שבת, דעת הרבה מהפוסקים שיכולות להדלק, אולם לא תברכנה על הדלקה זו¹¹.

אדם רוק או שאשתו איננה בבית וכדי הייב בהדלקת נרות, כאמור.

ג. במא מדליקים כל השמנים והפטילות שدولקים יפה כשרים להדלקת הנרות¹². אולם, אמרו חכמים שמצווה מן המובהר להדלק בשמן זית, משום שהוא נמשך בקלות אחר

10 כפי שהרחכנו בשיעור בנושא “זמן השבת”.

11 ויש מהפוסקים שהתיירו להן לבורך, וכך הוא מנהג חב”ד.

12 לדעת רוב הפוסקים ניתן לצאת ידי חובה בהדלקת התאורה החשמלית, משום שאור החשמל נחשב כאש. אולם, עדיף לכתילה להדלק באמצעות הנר, כדי לצאת ידי חובה לדעת כל הפוסקים וגם משום שהדלקה זו ניכר שיש כאן הדלקה מיוחדת לכבוד השבת, מה שאין באור החשמל.

הפתילה ואורו יפה וצלול. כיום נוהגים ובין להדליק בנות פרפין, משום שאורם חזק ויפה יותר מאשר נרות וشمנים¹³.

האם צריך לכבות את אור החשמל קודם הדלקת הנרות? מעיקר הדין אין חובה לכבות את אור החשמל קודם שmdlיך נרות שבת, משום שאור החשמל הודלק שלא לשם המצווה, ואין יוצאים בו ידי חובה, אולם טוב ממידת הסידות בכל אופן לכבות קודם, כדי שהנרות יהיו ניכרים יותר כשיש פחת אור בחדר.

ד. מקום ההדלקה ומספר הנרות
עיקר המצווה להדלק את הנרות **במקום האכילה**, אולם צריך להשאיר אור גם בכל מקום בו ישמש בליל שבת. אם האור **ממקום האכילה** מגיע **למקומות אלה**, אין צורך להשאיר שם אור אחר.

הנרות צריכים להאריך עד סיום הסעודה, ורצוי עד שליכו בני הבית לישון. טוב להשאיר אור קטן במשך כל הלילה, כך שגם מבני הבית יקומו **באמצע הלילה להתפנות** וככ' הוא לא יתקל בשום דבר בדרכו. מספר הנרות — מעיקר הדין מספיק להדלק נר אחד, אולם נהגו להדלק שני נרות, אחד כנגד "זכור" ואחד כנגד "שומר". יש הנוהגות להדלק נרות **כמספר בני הבית**, וככאשר נולד ילד נוסף, מוספים עוד נר בשבילו.

[אישה ששכחה להדלק את הנרות, קנתו אותה חכמים שמכאן ולהלאה תוסיף כל פעם נר נוסף **למספר הנרות שהיתה רגילה להדלק**. קנס זה הוא דוקא **כשהלא השאירו אור אחר בבית**, אולם אם נשאר אור חשמל וככ' לא חל עליה הקנס. לכן דין זה לא כל כך מעשי ויש לשקל אם כדי לציינו].

13. ויש שכתבו שככל אופן מצווה מן המובהך להדלק בשמן זית.

זמן השבת

מבוא

הזמןים בהלכה חשובים הם באופן כללי ובנוגע לשבת בפרט, משום שמצוות שמירת שבת חמורה יותר מאשר מצוות. בשיעור זה נגידר את זמן כניסה ויציאת השבת, ונדגש את מצוות "תוספת שבת", המקדימה ומאהרת את השבת.

זמן כניסה ויציאת השבת

ביהדות, היממה מתחילה מהלילה, כפי שהיא ביום הראשון של העולם ("ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד"). לכן השבת נכנסת בלילה ויוצאת בלילה שלאחריו. אולם,מתי בדיקת מתחיל הלילה? האם בשקיעת החמה, או בזמן שיש כבר חושך בחוץ וכבר יצאו שלשה כוכבים בינוונים? במיללים אחרות, האם הולכים לפי המשך או לפי האור?

הזמן שבין השקיעה לצאת הכוכבים נקרא "בין השמשות", והוא זמן שיש לגביו ספק אם הוא יום או לילה. ישנה מחלוקת מהו זמן בין השמשות¹⁴. כיון שבשבת חיובה מן התורה, ספק דאוריתא לחומרא (להחמיר). לכן, בערב שבת נקדמים את הכנסת השבת שתיה קודם השקיעה, וביציאת השבת נאחר הוצתה עד לאחר צאת הכוכבים.

בפועל אנו הולכים לפי הלוחות המתפרנסים. ישנו הבדלים מסוימים בין הלוחות השונים, וגם קיימים הבדלים בזיה בין המיקומות השונים בארץ, אך מזרב בהפרשי זמן קטנים.

ישנו מקומות כגון ירושלים שהרבה נהגים להקדים יותר את זמן כניסה השבת 40 דקות קודם השקיעה, וראה لكمן בעניין **תוספת שבת**.

זמן יציאת השבת לפי שיטת רבני تم

ישנו המדקדקים¹⁵ להסביר את הזמןים לפי שיטת רבני تم, המאהרת את זמן יציאת הכוכבים. לשיטתו, ההפרש בין השקיעה וצאת הכוכבים הוא 72 דקות (זמןיות), (יתכן שהפרש זה שייך למציאות בחלק היותר צפוני של כדור הארץ, מקום מגורי של ר'ית). ישנו לוחות מסוימים המציאנים את זמן יציאת השבת לשיטת

14 הדעות העיקריות: 13.5 דקות, 18 דקות, 25 דקות.

15 לדעת הגור"ע יוסף רואי מאוד להחמיר כשיטת ר'ית, ולכל הפחות באיסורי דאוריתא.

ר"ת. לגבי כניסה השבת בכל אופן נהגים כדרעה המקובלת (גאנונים) משום חומרת השבת¹⁶.

מצוות תוספת שבת

מצווה מן התורה (לדעת הרבה פוסקים) להוסיף על החול מן הקודש בכניסה השבת ויציאתה, כך שהשבת נכנסת מוקדם יותר ויוצאת מאוחר יותר. תוספת שבת זו עניינה לחבר בין החול לקודש, ולהחיל תוספת קדושה בימות החול.

זמן התוספת

מספיק להוסיף זמן כל שהוא, אך נהגים להוסיף ברוב אזורי הארץ כ-20 דקות קודם השקיעה בכניסה השבת. בירושלים נהגים להוסיף 40 דקות¹⁷, ובחיפה מוטיפים 30 דקות.

יש בעיר שהזמן המוקדם ביותר בו אפשר לקבל את השבת הוא פלג המנחה, דהיינו שעה ורבע זמניות קודם הלילה¹⁸.

גם ביצאת השבת מספיק להוסיף זמן כל שהוא לאחר צאת הכוכבים, אך נהגים להוסיף גם כנעשרה דקות (35 דקות לאחר השקיעה).

ופן קבלת תוספת שבת

את תוספת השבת יש לקבל לכתילה בפה ולומר שמקבל על עצמו תוספת שבת קודש, ואם קיבל במחשבה בלבד גם כן קיים המצווה.

יש מהנשים שנוהגות לקבל את השבת בעצם הדלקת הנרות¹⁹. יש להעיר שכדי לקבל את תוספת השבת יש לכתילה להתפלל קודם תפילת מנהה ורוק לאחריה יקבל את השבת. לכן צריך להתפלל מנהה מספיק מוקדם, כך שיוכל לקבל את מצווה תוספת שבת.

אדם שקיבל על עצמו תוספת שבת, השבת כבר נכנסת מבחינתו ולכן אסור הוא במלואה. אולם, ישנים דברים המותרים במקום צורך גדול או צורך מצווה. לדוגמה: מותר לבקש מחברו שעדיין לא קיבל שבת שיעשה עבורו מלאכה.

16. לדעת ר"ת יש שתי שקיעות, ובין המשימות מתחילה בשקיעה השנייה, שהיא כרבע שעה קודם הכוכבים. יש שכתבו שר"ת התייחס לארצאות אירופה, ולגבי ארץ ישראל רואים בנסיבות ששיטתו אינה נכונה.

17. דעת הגרא"ע יוסף שאין צורך להוסיף בירושלים יותר מאשר המוקומות.

18. ישנה מחילוקת אם מונחים הזמן מהשקיעה או מצאת הכוכבים.

19. כך מנהג נשות אשכנז וחולק מנהגות ספרד, ויש שאין מקבלות בהדלקה (על פי דעת הגרא"ע יוסף ועוד פוסקים לפי מנהג הספרדים).

קידוש

מבוא

בשיעור זה עוסוק במשמעות הקידוש ובהלכותו (להבדלה ניחד שיעור בפני עצמו). בקידוש ישנים עניינים הלכתיים רבים, נציג את העיקריים שבהם. המורה "יחוש" את כיתתו, עד כמה ניתן וכదאי לעסוק בכל פרט ההלכה המוזכרים כאן בעיקר בפרטים המובאים בהערות שוליים). נתחילה במשמעות הקידוש ולאחר מכן מעboro לעסוק בפרטיו ההלכתיים.

ענין הקידוש

מצווה מן התורה²⁰ לקדש על היין בליל שבת. מה עניינו של קידוש זה, ומדוע דוקא על היין?

התורה מצווה אותנו (שמות כ, ז): "זכור את יום השבת לקדשו"²¹. כדי לקיים מצווה זו בשולמות, תקנו אנשי הכנסת הגדולה ברכה מיוחדת המבטאת את עניינה ומהותה של השבת. בברכה זו אנו מזכירים שהשבת היא "זכר למעשה בראשית" ו"זכר ליציאת מצרים". נפרט מעט בעניין זה, המלמד אותנו מעט על עניינה של השבת.

"זכר למעשה בראשית" — עניינו אמונה בכך שהוא ברא את העולם בששה ימים, ובשבעי, כشنגמלה מלאכת הבריאה, שבת מלאכתו. כמו שה' שבת ביום השבעי, כך גם אנו שוכבים, ומראים בכך את אמונהנו בבריאת העולם, ומילא באה ידי ביטוי האמונה בהימצאותו של ה'.

"זכר ליציאת מצרים" — עניינו הכרה בהשגת ה' בעולם ובפרט לפני עם ישראל. ביציאת מצרים התגלתה השגחתו לעניינו כל העולם בניסים גלוים, וביציאת זו בעצם נולד עם ישראל.

לא מספיק האמונה בבריאת העולם, כיון שאפשר חס ושלום לחשוב שאכן ה' ברא את העולם והנתן לנו, لكن ישנו עניין יציאת מצרים המזכיר לנו את ההשגחה של ה' בעולם.

חכמים תקנו לעשות את הקידוש על היין, משומש שהיין הוא המשקה החשוב ביותר, וכשאנו אומרים דברים כאלה של קדושה, אנו רוצים מהם יחולו על הדבר החומירי החשוב ביותר. יש כאן אמירה ברורה — הקודש אינו מנתק מהחומר.

20 יש הסוברים שמצוות הקידוש על היין בבית היא מדרבנן, משום שיצא כבר ידי חובת זכירת השבת בתפילה.

21 ניתן להריך ביחס שבין ה"זכר" (שמות כ, ז) ל"שומר" (דברים ה, יא) שבעצורת הדברים, שזכר הוא מצווה עשה של זכירת השבת, ושמור הוא לא תעשה, דהיינו הימנעות מעשיות מלאכות בשבת.

זהו גם עניינה של השבת, שאף שהוא מרוממת יותר מאשר ימות השבוע, היא אינה מנותקת מהם, היא משפיעה עליהם שפע רוחני. גם בשבת עצמה אנו משקיעים הרובה בעניינים חומירים כגון סעודות השבת, וכן חי העולם הזה מקבלים תוכן רוחני.

מהלכות הקידוש

קידוש הלילה והיום את הקידוש אומרים פעמיים במהלך השבת, בלילה שבת וביום השבת (בבוקר). הקידוש העיקרי הוא בלילה שבת, בו אנו מזכירים את קדושת השבת עם כניסה, וחיובו מן התורה. הקידוש ביום הוא מדרבןנו, וענינו לכבד את סעודת השבת, שתהא נקבעת על היין.

קידוש זה של היום נקרא "קידושא רבא", כלומר "קידוש גדול", והוא בלשון סגנון, משומש שאיננו באמת עיקרי כמו הקידוש של הלילה. קידוש הלילה, יש להזרז לעשותו לאחר שבו בני הבית מבית הכנסת. את הקידוש פותחים בפסוקים מהתורה: "ויכללו השמים והארץ וכו'", מברכים בורא פרי הגפן על היין, ואח"כ מברכים את ברכת הקידוש, המסתימת ב"מקדש השבת". בקידוש היום אין ברכה מיוחדת, אלא רק ברכת בורא פרי הגפן. המנהג להקדים פטוקים מיטויים העוסקים בשבת, ואחריהם מברכים על היין.²²

הנשים חיבות כמו הגברים במצבות הקידוש, ונוהג שכאשר הבעל בבית הוא מקדש.

היין והכוס

- הקידוש נעשה על היין²³. ניתן לקדרש על יין ממש או על מיץ ענבים²⁴.
- הכוס צריכה להיות שלמה, נקייה ומלאה.
- יש לאחزو את הכוס בידי ימין בזמן הקידוש.
- טוב לחתוך כוס יפה ומהודרת. ובאים נוהגים לשתמש בגביע כסף²⁵.

²² הפסוקים אינם מעכבים את הקידוש, ולא אמר רק ברכת הגפן יצא [ישאל השואל: מדוע ברכת בורא פרי הגפן נקראת קידוש, והרי גם ביום חול אנו יכולים לשחות יין ולברך עליו? התשובה היא שעצם התקנה של חכמים שיש חובה לשחות יין קודם הסעודה והופכת אותו ל"קידוש"].

²³ כמוות היין עליה מקדשים היא רביעית הלוג (מ"ל), ויש לשחות רוב רביעית.

²⁴ למנהג הספרדים צריך שיהיהروب יין, דהיינו 51%, ולמנוג האשכנזים מספיק 15% יין. יש להעיר

שהרבה מהיינות, אף שיש עליהם כשרות, אינם כשרים לקידוש לספרדים.

²⁵ בכוס חד פעמי רצוי שלא לקדש, אך אם אין לו כוס אחרת — מותר.

מנהגי הקידוש

נוהגים לבסות את החולות קודם הקידוש, משום ש מבחינת סדר קידימת הברכות ברכבת הפת קודמת לברכת היין, וכיון שתקנו לקדש קודם הסעודה אנו מכסים את החולות²⁶.

ישנם מנהגים שונים ביחס לאופן אמרת הקידוש. המנהג הרווח בקידוש שלليل שבת לעשותו בעמידה²⁷, ובקידוש של יום השבת בישיבה. מנהגים שאחד המטוביים, בדרך כלל בעל הבית, מקדרש עבורי כולם. לאחר שקידש ושתה מהיין הוא מזוג לכל המטוביים מהיין כדי שיטעמו אף הם ממנו, ואין בכך חובה אלא רק הידור מצווה.

אכילה קודם קידוש אין לאכול קודם הקידוש, בערב שבת החל מזמן כניסה השבת (או מזמן שקיבל עליו את השבת), וביום השבת לאחר התפילה. קודם התפילה בבורך מותר לשותות מים, תה או קפה, וכשהאדם חולה או רעב מאד, מותר לו גם לאכול עוגה וכן'. לילדיים קטנים ניתן להקל ולתת להם לאכול ולשתות קודם קידוש.

קידוש במקום סעודה
חכמים תקנו שהקידוש צריך להיות דוקא במקום סעודה, דהיינו סמוך למקום בו אוכלים את סעודת השבת. דין זה נלמד מהפסוק (ישעיה נח, יג): "וּקְרָאת לֶשְׁבַּת עֹונֵג", במקום העונג (הסעודה) שם תהיה הקראה (הקידוש).

ניתן אולי להסביר את עניין חובת קידוש במקום סעודה כך: הקידוש, שהוא עניין רוחני, צריך להיות מחובר לסעודה, שהיא כשלעצמה עניין גשמי. הקודש צריך להיות מחובר עם החול, וכן הוא יומם אותו. יסוד זה מתחבר למה שהובא בفتוחת השיעור בנוגע למשמעות עניין הקידוש על היין. יש להוסיף שהקידוש צריך להיות סמוך לסעודה לא רק מבחינת המקום, אלא גם מבחינת הזמן. יש להצמיד ככל הניתן את זמן הקידוש לסעודה.

מספר העורות הלכתיות בנוגע לקידוש במקום סעודה.

- אדם שקידש שלא במקום הסעודה, צריך לשוב ולקדש לפני שבא לסעוד.
- דין זה של קידוש במקום הסעודה שייך הן בקידוש הלילה והן בקידוש היום.
- אדם שאכל כזית עוגה לאחר הקידוש, יצא ידי חובת קידוש במקום סעודה. אולם, פירוט וכדו' אינם נחשבים לקידוש במקום סעודה.

26 יש בכך טעם נוסף, והוא שהחולות, שהן כפולות, הן זכר למן וכפי שהמן היה מכוסה על ידי הטל משני צדדיו, כך גם החולות צריכה להיות מכוסות מלמעלה (מפתח מירוחדת) ומלמטה (מפתח השולחן).

27 שתיתת היין בסוף הקידוש תהיה בישיבה.

מלאכות שבת

(מומלץ מאוד להיעזר בדרך הentication בנושא)

מלאכות הכנות האוכל

א. חורש

הגדירה — הכשרת קרקע לזרעה או לנטיעה.

תולדות — מזבל, מנכש, מסקל, מלא גומה בעפר.

דוגמאות:

1. אין לעדר את הגינה בשבת, משום שכן מכשיר את הקרקע לזרעה או נטיעה.

ב. זורע

הגדירה — גרים צמיחה דבר מן הקרקע [על ידי פעולה ברוע או בעץ].

תולדה — משקה, מרכיב²⁸, זומר.

דוגמאות:

1. אין לזרע גרעין או לטעת עץ באדמה בשבת.

2. אין להשליך גרעינים וכד' למקום בו ישנה אפשרות שיצמחו.

3. אסור ליטול ידיים מעל צמחים, משום שימושם ומצמיה אותם.

ג. קווץ

הגדירה — עקירת דבר מסוים גידולו וניתנתו. האיסור הוא דוקא בגידולי קרקע.

תולדות — תולש, בוצר (ענבים), גודר (תמרים), מוסק (זיתים), אורה (תאנים)²⁹.

דוגמאות:

1. אין לקטוּף פירות או עלים מן העץ בשבת.

2. אסור לטפס על אילן בשבת (מדרבנן) שמא יתלוּש.

3. מותר לחלוש בידי עלים מענף תולש, משום שאין איסור תולש אלא מקום גידולו.

28 מרכיב — מחבר חיכת עץ לגוז של עץ אחר, כדי ליצור זה שיש בו את יתרונות שני המינים.

29 יש אומרים על תולדות מסוימות, שהן אבות.

ד. מעמר

הגדраה — איסוף גידולי קרקע תלושים במקום גידולם.

דוגמא:

1. אסור לאסוף מספר פירות שנפלו מהעץ לעירמה אחת.

ה. דש

הגדраה — הוצאת מין אחד שבלוע בתחום מין אחר.

תולדות — סוחט, חולב.

דוגמאות:

1. אסור מן התורה לסחוט זיתים וענבים [משום חשיבות משקיהם], ובשאר פירות הנשחטים האיסור הוא מדרבנן. בפירות שאין דרך בני אדם לסתוחם כלל אין איסור שחיטה.

2. מותר לסתוח פירות בתחום אוכל ולא לכלי ריק, כגון שחיטה לימון³⁰ בתחוםسلط. בהכנה לימוןדה יש להקפיד מסיבה זו על הסדר הבא: סול"ם = סוכר, לימון, מים.

ג. זורה

הגדраה — הפרדת אוכל מפסולת על ידי זריהה לרוח.

דוגמא:

1. אין להשליך לגובה בוטנים המעורבים בקליפות ע"מ שיופרדו זה מזה.

ד. בורר

הגדраה — הפרדת פסולת מאוכל המעורבים יחד.

モותר להפריד אוכל מפסולת כشمתקיים התנאים הבאים:

א. כשלוקח את האוכל מתוך הפסולת ולא את הפסולת מתוך האוכל.

ב. כשבועשה זאת בידי ולא בכלי [אכילה בסכו"ם אינה נחשבת ברירה בכלי].

ג. כשבועשה זאת סמוך לאכילה³¹.

דוגמאות:

1. אין להוציא פרי רקוב מתוך קערת פירות, אלא צריך לקחת את הפירות הטובים מהקערה.

2. אסור להוציא גרעין של לימון בתחוםسلط, משום שנחשה פסולת. אולם, אם מוציאים גם חלק מהסלט — הדבר מותר.

3. מותר לקלף פירות וירקות, משום שהוא דרך אכילתם.

³⁰ יש מהפוסקים הסוברים שאין איסור כלל בסחיטה לימון ואפילו בתחום כל, משום ששותים אותו ורק בתוספת מים וכדי (שו"ע או"ח שכ, ו, ילקוט יוסף' שם).

³¹ ראש תיבות אי"ל — אוכל, יד, לאלהר. כאשר תנאים אלה מתקיים אין איסור בורר.

4. מותר להסידר גרעיני מלאן ולהגישו לשולחן, משום שכן דרך אכילתתו.

ח. טוחן

הגדירה — חלוקת גוף אחד להרבה חלקים קטנים.

תולדה — חיתוך ירך תלוש לחטיכות קטנות מאד.

דוגמאות:

1. אסור לטחון פולי (גרעיני) כפיה בשבת.

2. אסור לחתוך ירך לחטיכות דקות. האיסור הוא דווקא כשבועשה כן לשימוש שאינו מיידי, אך אם עושה כן כדי לאכול מיד — מותר.

3. מותר לטחון דבר שהיה טוחן והתחבר לאחר מכן, כגון לחם או ביסקויט.

4. מאכלים שאינם גידולי קרקע, כגון ביצים או בשר, אין איסור לטוחנה על ידי שינוי המזלג (ולא בכלי המיועד לטחינה).

ט. מركד

הגדירה — הפרדת פסולת מאוכל באמצעות נפה או כלי מנוקב אחר.

י. לש

הגדירה — הרכבת כמה גופים נפרדים והפיכתם לגוף אחד על ידי משקה.

דוגמאות:

1. אין לשלש קמח ומים כדי להכין מהם בצק בשבת.

2. מותר לשפוך שמן בסלט, משום שאינו מחבר החטיכות לגוף אחד.

3. אין להכין גيلي בשבת, משום שהאבקה מתחברת על ידי המים.

יא. אופה/մבשל

הגדירה — אסור לבשל או לאפotta בשבת.

דוגמאות: יובאו בנפרד.

מלאכות הבנת הבגדים

יב. גוזז

הגדירה — ניתוק דברים הגדלים בגוף בעלי חיים ממוקם גידולם, כגון שערות, ציפורניים ועוד'.

תולדה — גוזז דברים הנילג מגוף האדם (על ידי כל'ו).

דוגמאות:

1. אין להסתפר בשבת בכל דרך שהיא.

2. אין להסתפרק במסרק רגיל בשבת, משום שמשיר שעורות. במסרק רק מאוד מותר.

3. חתיכת ציפורן שרובה נערך, כשמצטער מכך, מותר לחותך ביד או בשיניים ולא בכללי.

יג. מלבן

הגדירה — ניקוי כל דבר שרוגלים לנוקתו.

תולדות — כיבוס, שרירת הבגד במים, שחיטת הבגד.
דוגמאות:

1. אדם שהתכלכו בגדיו אסור לו לנוקותם בעוזרת מטלית רטובה (או מגבון).
2. אין לשטווף רצפה בסמרטוט רטוב, ואין לנוקות השולחן במטלית רטובה (כיתור), מפני שהוא נסחטה וסחיטה היא תולדה ליבון. במטלית או סמרטוט יבשים מותר לספוג משקה שנשפך.

33. שימוש במגנים לחיים — יש בדבר מחלוקת פוסקים, והעיקר להקל במקום הצורך, בפרט לתינוקות וזקנים ובכלל שינגב בנהchat. יש שכחטו שעדייף להשתמש במגנים העשויים מניר.

יד. מנפץ

הגדירה — הפרדת שערות הצמר או שאר דברים במסרק.

טו. צובע

הגדירה — אסור מן התורה לצבוע בשבת בצבע המתקיים. כאשר הצבע אינו מתקיים האיסור הוא מדרבנן.

דוגמאות:

1. אין לצחצח נעלים בשבת.
2. אסור לאישה להתאפר באודם.
3. אין איסור צביעה באוכלים ומשקים.³²

טו-כ. טווה, עשייה נירין, מיסך, אורג, פוץ

הגדירה — מלacons אלו קשורות לשלבים השוניים בהכנה אריגנים.

כא. קשור

הגדירה — הקשור קשר חזק [”של קיימא”] שאין כל אדם יודע לקושרו [”מעשה אומן”], חייב משום קשור. כאשר הקשר אינו של קיימא או שאין מעשה אומן האיסור הוא מדרבנן. כאשר אינו של קיימא ואני מעשה אומן — מותר.

דוגמאות:

1. אין לקשור קשר של ציצית, וכמו כן אין לבדוק הקשרים הקיימים בשבת.
2. מותר לקשור נעלים בקשר עניבה.

³² יש המחייבים במשקים, ולדעתם צריך לחתילה את הצבע (מיין, תה וכדר) ולאחריו את המים.

כב. מתיר

הגדורה — קשר שאסור לקושרו אסור להתייר.

דוגמאות:

1. אין להתייר קשר של ציצית וכד'.
2. קשר עניבה שהסתבר והפקקשר רגיל מותר להתייר.

כג. תופר

הגדורה — חיבור שני גופים (רכימים)³³ באמצעות גוף שלישי, כך שנחשבים לאחר מכן לגוף אחד.

חולדה — מדבק (על ידי דבק).

דוגמאות:

1. אין להפוך בגד בשבת (חוור, כפתור וכד').
2. אין להדביק ניירות זה זהה.
3. מותר לחבר שני חלקים בגד על ידי סיכת ביטחון, הויאל ואינו חיבור העומד להתקיים.

כד. קורע

הגדורה — קריית דבר לשם תיקון.

דוגמא:

1. אין לקורע חתיכת בגד על מנת לתופרה.
2. אין לפזר מכפלת (מכנסיים וכד') בשבת.
3. מותר לקורע עטיפה שעל גבי אוכל, כדי להוציא את האוכל שבתוכה.

**מלואות הכתיבה והכשרה
(בעבר הספרים נכתבו על עור)**

כה. צד

הגדורה — הכנסת בעל חיים למקום בו אפשר לתפוס אותו בקלות.

מן התורה האיסור הוא דווקא בדבר שדרך לצוד אותו כגון חיות, עופות ודגים. בדבר שאין דרך בני אדם לצוד כגון זבובים, צערעות או יתושים, אין איסור צידה מן התורה, אולם חכמים אסרו לעשות כן. בבהמות, כגון פרה וסוס, אין איסור צידה כיון שאין דרך להשם ולברוח מבני אדם. הוא הדין בחיה ועוף הגדים ברשותו של האדם, שאין איסור לצוד אותם.

דוגמאות:

1. אסור לתפוס כלב או חתול בשבת.

33 בשני גופים קשים עובר משום איסור בונה ולא משום תופר.

2. במקרה שחתול או ציפור נכנסו לבית, אין לסגור את הדלת, כיוון שצד אורתם.
 3. אסור להעמיד מלבמודת לצד עכברים בשבת, אולם מותר להניחה לפני השבת.

כו. שוחט

הגדירה — **נטילת נשמה מדבר שיש בו רוח חיים³⁴**.

תולדות — חונק, חובל.

דוגמאות:

1. אסור לשחוט תרנגול או שאר בעלי חיים בשבת.
2. אין להרוג זבובים או יתושים, גם אם הם מציקים.
3. מותר לרסס בחומר המריהiek/הורג נמלים בבית, ובכלבר שלא ירסס עליהם ישירות.
4. בעלי חיים המחייתים, כגון נחש או עקרב ארסי, מותר להורגם בשבת אפילו כשהיאים רודפים אחרינו.³⁵

כז. מפשיט

הגדירה — **הפשטה העור מבשר בע"ת.**

כח. מולח/מעבד

הגדירה — **عيבוד חומר גולמי לשם הכשרתו לשימוש.**

כט. מشرط³⁶

הגדירה — **עשיות סימנים על חומרים שונים לשם סימון.**

ל. ממחק

הגדירה — **חלוקת פני גופ מחותפס על ידי שפשוף וכד'.**

תולדת — ממראה (משחה וכד').

דוגמאות:

1. אין להחליק חתיכת עץ על ידי נייר זכוכית.
2. אין למרווח משחה או קرم על הגונף. לכן אסור להשתמש בקרם ידים או פנים בשבת.
3. אסור למרווח משחה על פצע, אולם ניתן להוציא את המשחה ולהניחה כמותה שהיא מבלי למורהה.
4. אין איסור ממחק באוכלים (אם נאכלים גם ללא החלקה), אך מותר למרווח פרוסת לחם בממרא שוקולד.

34. מן התורה האיסור הוא דוקא כשרוצה להשתמש בהם, ומדרבן אסור בכלל אופן.

35. פיקוח נשף דוחה שבת.

36. לפי הגמרא, 'شرط' נחשב במנין המלאכות במקום 'מעבד' שהוזכר במשנה.

לא. מחתך

הגדרה — חיתוך דבר לפי מידת.

דוגמאות:

1. אין לחתוך נייר, בד, עץ וכדי לפי גודל או צורה שיש בהם צורך. לכן יש להשתמש בשכת בנייר טואלט חיתוך. ואם אין, הותר לחתוך משום כבוד הברית, אך יש להקפיד לחתוך שלא לפי הסימון, כדי שלא יהיה מחתך לפי מידת.

2. לחיתוך אוכל מותר.

לב. כותב

הגדרה — הכותב שתי אותיות המתקיימות בשבת חיב. כתיבת אחת אחת אסורה מדרבן.

דוגמאות:

1. אסור מן התורה גם לכתוב שני מספרים או לצייר ציור כלשהו.

2. אין לכתוב על גבי חלון שיש עליו אדים או אבק באצבע (האיסור מדרבן).

3. אדם ימני שכותב בשמאלו חיב רק מדרבן.

לג. מוחק

הגדרה — מחיקת כתב המתקיים על מנת לכתוב במקום המוחוק שתי אותיות המתקיימות.

דוגמאות:

1. אסור למחוק אותיות או ציורים בשבת ע"מ לכתוב במקום המוחוק שתי אותיות.

2. הפותח עטיפה של אוכל שכתוות עליה אותיות, יש מהפוסקים שכתבו שיזהר שלא לקרוע אותיות משום מוחק, ויש שכתבו שיכול לקרוע כדרכו בחול³⁷.

3. מותר לאכול ביסקויט, עוגה או שוקולד שיש עליהם אותיות, כיוון שאין כוונתו למחיקה.

מלאכות הבניין

لد. בונה

הגדרה — אסור לבנות בניין בשבת. האיסור מן התורה הוא דוקא בבניין שעל גבי קרקע ולא בכלים.

תולדה — בניית אוהל קבוע.

דוגמאות:

³⁷ השש"כ החמיר לכתהילה, והילקוט יוסף כתוב להקל.

1. דלת בית שיצאה ממקום אין להחזירה משום בונה, והוא הדין בחילון.
2. אין אישור בונה בהרכבת חלקי "לגו", כיוון שדרך לפרק תDIR וهم משתמשים למשחק בלבד.

לה. סותר

הגדירה — הרישת מבנה או חלק ממנו לשם תיקונו או כהכנה לבניה.
דוגמאות:

1. אין להוציא דלת או חלון בניין מקומו.
2. מותר להוציא דלת ארון (שאינו מחובר לרצפה) מקומו.

לו. מביר

הגדירה — הדלקת אש, הגברתה או הארכת קיומה.
תולדות — חותה בגחלים, מלבה את האש.

דוגמאות:

1. הדבר פשוט שאין להדליק נרות שבת לאחר שכבר נכנסה השבת (עד השקיעה מותר). [ב倡ג שלא חל בשבת — מותר להדליק גם לאחר צאת הכוכבים, כשהublisher מאש **קיימת**].

לו. מכבה

הגדירה — הפסקת בערה או הקטנתה.
תולדה — הוצאת שמן מניר דולק כדי שייכבה מהר יותר.
דוגמאות:

1. אין לכבות דליה השורפת ממונו של אדם³⁸, אולם דליה שפרצה באזור מגורים וכך' מותר ומצווה לכבותה בשבת מפני פיקוח נפש.
2. אין לפתח חלון כאשר בהכרח יכבה נר הנמצא בקרבתו.

לח. מכבה בפטיש

הגדירה — פעולה סיום ונימור של מלaculaות. הביטוי "מכה בפטיש" הוא מטפורי ומשמעותו גימור המלacula, ולא ש策ריך לעשות המלacula דוקא בעזרת פטיש [מלacula זו מצטרפת לאחת המלaculaות האסורות האחרות].

תולדה — השחזה סכין.

דוגמאות:

1. אין ליישר מזלג שהתעקלם בשבת.
2. אין להסיר חוטים, סמלי מותגים וכד' המחווברים בבגד חדש.

³⁸ חילול שבת חמוץ יותר מהפסד ממונו של האדם.

3. אין איסור מכח בפטיש באוכללים ומשקימים, לכן מותר לקשת מאכללים (בדרך המותרת).

לט. הוצאה

הגדרה — העברת חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים³⁹ או להיפך. כמו כן אסור להעביר חפץ ארבע אמות (כשני מטר) ברשות הרבים.

תולדות — זריקה או הושטה של חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים או להיפך. דוגמאות:

1. אין להוציא חפץ מהבית לרחוב העיר, ואין לטלטלו שם ארבע אמות (במקום שאין עירוב).

2. בתוך הבית מותר לטלטל חפצים (שאין מוקצה), משום שבתוכך רשות היחיד אין איסור טלטל.

3. כאשר לובש חפצים כפי שרגילים לבוש או לענוד, אין איסור טלטל והוצאה.

³⁹ רשות היחיד היא מקום המוקף מחיצות וכד', ורשות הרבים היא מקום פתוח שאין מסביבו מחיצות.

היעד	המלאכה	הסביר	תולדות	דוגמאות
ב. לזרם	א. חורש	הכרשת קרקע לזרעה או לנטיעה	זיבול, ניכוש, סיקול	אין לעדרר את הגינה בשבת
	ב. זורע	גרימת צמיחת דבר מן הקרקע	השקייה	אין לזרע גרעין או לנטווע עץ באדמה בשבת
	ג. קווצר	עקרת דבר מקום גידולו	תולש	אסור לקטוף פירות או עלים מן העץ בשבת
	ד. מעמר	איסוף גידולי קרקע תלושים במקום גידולם		אסור לאסוף מספר פירות שנפלו מהעץ לערימה אחת
	ה. דש	הוצאת מין אחד שבולע בתחום מין אחר	סוחט, חולב	אסור לסתחות פירות שדרך בני אדם לסתחות
	ו. זורה	הפרדת אוכל מפסולת על ידי זריה לרוח		אין להשליך לגובה בוטנים המעורבים בקיליפות שליהם ע"מ שיופרדו זה מזה
	ז. בורר	הפרדת פסולת מאוכל המעורבים יחד		אין להוציא פרי ורקב מתחן קערת פירות
	ח. טוחן	חלוקת גופ אחד להרבה חלקים קטנים	חיתוך ירקות לחיתיות קטנות	אסור לטחון פולי (גרעיני) קפה בשבת.
	ט. מركז	הפרדת פסולת מאוכל באמצעות נפה או כליא אחר		אסור לנפות קמח בשבת
	י. לש	הבדיקה כמה גופים נפרדים והפיקתם לגוף אחד על ידי משקה		אין ללוש קמח ומים כדי להכין מהם בצק בשבת
בב. גדר	יא. מבשל	אסור לבשל או לאפוי על ידי חום האש		אסור לבשל או לצלות בשר בשבת
	יב. גוזז	ניתוק דברים הגדלים בגוף בעלי חיים כגון שערות		אין להסתperf בשבת
	יג. מלבן	פעולות ניקיון בבדים וכדו'	כיבוס, סחיטת הבגד	אין לנוקות בגד שהתלכלך
	יד. מנפץ	הפרדת שעורות הצמר או שאר דברים במסרק		

אין לzechacha געלים בשבת		אסור מן התורה לצבעו בשבת בצבע המתקיים	טו. צובע	
		מלכות הקשורות לשלבים השונים בהכנת ארגזים פוצע	ט-כ. טווה, עשיות נירין, מיסק, אורג,	
אין לקשר קשר של ציצית בשבת או להדקנו		חייב קשר מן התורה הוא דוקא בקשר חזק שלא כל אחד יודע לקשרו	כא. קושר	
אין להתייר קשר של ציצית בשבת		אסור להתיירו קשר שאסור לקשרו	כב. מתיר	
אין לתפור בגד בשבת או אפילו לתפור קרע בגדי	הדקאה (בדבק)	חיבור שני גופים	כג. תופר	
אין לקروع חתיכת בגד ע"מ לתופרה		אין לקروع בשבת (על מנת לתקן)	כד. קורע	
אסור לתפוס ציפור או חתול בשבת		לכידת בעלי חיים	כה. צד	
אסור לשוחות תרגול או שאר בעלי חיים בשבת	חונק, פוצע (מרציא דם)	הריגת בעלי חיים	כו. שוחט	
		הפשטה העור מבשר בע"ח	כז. מפשט	
		עיבוד חומר גומי לשם הכשרתו לשימוש	כח. מעבד	
אין להחליק חתיכת עץ על ידי נייר זכוכית		החליק פני גוף מחוספס	כט. מחק	
		עשיה סימנים על חומרים שונים	לו. מشرطט	
חיתוך נייר, بد, עץ וכך' לפי גודל או צורה שצריך		חיתוך דבר לפי מידת	לא. מהתק	
אין לכתוב אותיות מספריים או צייר (אפילו אחד)		הכתב שתי אותיות המתקינות חייב	לב. כותב	

ב. סוף

			לג. מוחק	
		מחיקת כתוב המתקיים ע"מ לכתוב		
	دلת בית שיצאה ממוקומה אסור להחזירה בשבת	אסור לבנות בנין בשבת	ldr. בונה	
	אין להוציא דלת או חלון בניין ממוקומם	הristolת מבנה בשבת לשם תיקונו	לה. סותר	
	אסור להדליק נרות שבת לאחר שקיבעת החמה	הדלקת אש או הגברתה מהתא, בגחלים, מוסף חומר לבURAה	לו. מבעיר	
	אין לכבות דליה השורפת ממוני של אדים, אולם דליה שפוץ בבית מגוריים וכד' מותר ומצווה לכבותה בשבת מפני פיקוח נפש.	הווצאת שמן מניר דולק כדי שייכבה מהר יותר	לו. מכבה הקטנתה	לו. מכבה
	אין ליישר מזלג שהתעקים בשבת	השחזהות סכין	לח. מכחה בפטיש	
	אין להוציא חפץ מהבית לרחוב העיר, ואין לטלטלו שם ארבע אמות (במקרה שאין עירוב).	זריקה או הושטה של חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים או להיפך. כמו כן אסור להעביר חפץ ארבע אמות (כשני מטר) ברשות הרבים.	לט. הוצאה העברת חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים ⁴¹ או להיפך. כמו כן אסור להעביר חפץ ארבע אמות (כשני מטר) ברשות הרבים.	

4. הית פעל

41 רשות היחיד היא מקום המוקף מחיצות וכד', ורשות הרבים היא מקום פתוח שאין מסביבו מחיצות.

בישול בשבת

מבוא

מלאכת "הבישול" היא אחת המלאכות השכיחות והמורכבות בשבת. נשתדל בשיעור זה לגעת בנקודות המרכזיות הרלוונטיות, ונציג את פרטיה הדינמים המעשיים ביותר. לא נכנס לכל החקלאים והгадרות בנושא, כדי לא לבלבל את התלמידים. בהמשך דרכם בעוזיה, הם יגיעו גם לכך, כל אחד לפי התקדמותו.

הגדרת המלאכה וככליה

נתחילה את השיעור בשאלת מהי מלאכת ה"בישול" האסורה בשבת? לאחר שהתלמידים ינסו לענות, נסביר בצורה פשוטה⁴¹ לתלמידים שהאיסור הוא הכשרת האוכל בעזרת חום האש.

יש להבהיר שבישול הוא לא "הבערה". מלאכת "המבעיר" היא מלאכה בפני עצמה, שענינה הדלקת האש. לעומת זאת הבישול הוא הכשרת האוכל בעזרת האש, כאמור.

נדרש שהאיסור הוא לא רק בהכשרת האוכל בעזרת הבישול, אלא גם אפייה, צלייה וטיגון אסורים באותה מידה.

יש להעיר, שגם בישול של מאכל שנאכל כמוות שהוא, כגון פירות וירקות, אסור מן התורה. גם מים אסורים בbishol, אף שנראה כי אינם משתנים באופן מהותי בbishol. ניתן לציין כי אכן יchnו שינוי מהותי שמים עוברים בbishol – חיטוי בהרתחה (לצורך העניין, רצוי להאכיל תינוק קטן במטרנה שהוכנה במים שבושלו ברותיחה).

מאכל שבושל באופן חלקי לפני השבת ועדין אינו ראוי לאכילה, המבשל אותו בשבת אפילו מעט, עובר על איסור בישול.

לעומת זאת, מאכל מוצק שכבר בושל לगמרי לפני השבת, אין איסור לחמו בשבת בדרך המותרת⁴². מאכל נזולי, אף שכבר בושל היטב קודם השבת, לדעת רוב הפסיקים אסור לחמו בשבת, ולכן אין לחמם מרק בשבת על הפלטה.

גוראות חכמים בbishol

מן התורה האיסור לבשל הוא דווקא בדבר שלא בושל קודם לכן, אולם חכמים הוסיפו כמה איסורים בזזה.

41 ואף שאינה מדיקת לגמרי, עדיף להשתמש בה.

42 יוסבר בהמשך כי קיימים איסורי מדרבנן להנחת מאכל ישירות על האש.

אסור להניח מאכל שלא התבשל לגמרי על אש גלויה בערב שבת, משום שקיים חשש שנסה בשבת לזרז את בישולו (על ידי שיגביר את עצמת האש). אומנם, כאשר האש מכוסה לא גزو חכמים, משום שהחיסוי מזכיר לאדם לא לשנות את עצמת האש, מפני שהיום שבת. لكن מותר להניח לפני השבת על הפלטה מאכלים שעדיין לא התבשלו לגמרי, כיוון שהיא מכוסה, וגם אין אפשרות כלל לשנות בה את עצמת החום.

אסור לחתם מאכל מבושל על אש גלויה בשבת, מפני שכאשר מניחים אותו על האש הדבר נראה כבישול. הנחת התבשיל מוצק⁴³ בשבת על "פלטה שבת" מותרת⁴⁴, משום שאין דרך בני אדם לבשל עלייה, ומילא אין נראה כמבשל.

כיסוי התבשילים המונחים על הפלטה במוגבת, שמייכה וכד', אסור משום "הטמנה".

מהו איסור הטמנה?

חכמים אסרו לכוסות מאכלים המונחים על מקור חום, אפילו אם עוזה כן לפני השבת, מחשש שהוא ישכח המניה וישנה את עצמת החום. בשבת עצמה אסרו לכוסות מאכלים חמימים אפילו בדבר שאינו מוסיף חום, אלא רק שומר על החום⁴⁵. הפתרון להגבלת זו הוא כיסוי התבשילים רק מלמעלה, משום שהאיסור חל דווקא כאשר התבשיל מכוסה מכל צדדיו.

כלי ראשון, שני, שלישי

הדרך הפשטota לבשל היא להעמיד כלי על האש (עם מים), להניח בתוכו מאכלים מסויימים ולהמתין כמה זמן שנדרש, עד שהتبשיל יהיה מוכן לאכילה. דבר זה נקרא **בישול ב"כלי ראשון"**.

גם כאשר נסיר את הכלי מהאש וניתן בתוכו מאכל שאינו מבושל, אם המים שבו עדין רותחים הוא יבשל את אותו מאכל, וכך כמובן שאסור לעשות כן בשבת⁴⁶.

אם כאשר נעביר מים אלו לכלי אחר הם עדין יהיו מסוגלים לבשל?
ההלכה במקורה זה היא שאין איסור בישול, כיוון שיכולת הבישול של המים קטנה⁴⁷ הם לא יבשלו את המאכל שנניח בתוכם. דבר זה מוגדר בהלכה בתור **בישול ב"כלי שני"**.

43 כבר בדרכו לעיל שתבשיל נזולי אסור לחמו (חימום משמעותי) בשבת.

44 ויש פוסקים המחייבים ומצריכים להניח כיסוי מסוים (חתיכת פח או צלחת וכד') על הפלטה, ועליו מניחים את התבשיל.

45 כאן החשש הוא שמא יבעיר אש ויבשל עלייה.

46 גם זה נקרא **בישול "בכלי ראשון"**.

47 משום שהחמים באו ב מגע עם האוריר כשהועברו מהכלי הראשון לשני, ומשום שהדרפנות של הכלי השני קרוות והן קלטו חלק מתחום המים.

יש להעיר שלכלל זה יש יוצאים מן הכלל. ישנו מאכלים שגם בחום כזה מתבשלים, והם נקראים "קלי בישול"⁴⁸.

אם נעביר את המים מהכלי השני לשישי, לדעת רוב הפוסקים⁴⁹ כוחם יחלש הרובה ואין בהם איסור בישול כלל — זהו "כלי שלישי" שאינו מבשל.

הכנת תה בשבת
שיקיק תה, קיים חשש לגביו שהוא מ"קלי הבישול" והוא מתבשל בקלות. לכן הורו הרבה מהפוסקים להחמיר ולהזכיר את התה דוקא בתוך כלי שלישי. כיצד עושים?

שופכים מים מהמים (שהוא כלי ראשון) לתוך כוס (כלי שני), ואוותם שופכים לכוס אחרות (כלי שלישי). לאחר מכן מכניסים את התין ללא שום הגבלה נוספת.⁵⁰ דרך נוספת⁵¹ בהכנת תה היא על ידי הכנת תמצית נזילה קודם השבת.⁵² את התמצית ניתן לשפר בשבת לתוך מים רותחים שבתוך הכוס (שהיא נחשבת כלי שני). אולם, הרוצים להחמיר יותר⁵³, ישפכו את התמצית לכוס אחרת נוספת, ולתוכה ישפכו את המים החמים.

כיצד נארגן את הבית לחיום האוכל בשבת
נסים את השיעור בדרך מעשית כיצד יש לאorgan את הבית בערב שבת, כדי שייהיה אפשר לחמם את האוכל בשבת.

הרוצה להשתמש במים חמים בשבת להכנת תה, קפה וכד', ישאיר מיחם לשמלי קודם השבת. יש להציג שהיתר השימוש במים מותנה בכך שלא נכנסים לתוכו מים קרים בשבת.

לצורך חיום התבשילים בשבת יש להשריר "פלטה שבת" דלוקה מערב שבת. ניתן לחבר לפטלה "שעון שבת", כך שתדריך רק בזמנים מסוימים, לפי הצורך.

48 ישנה מחולקת מה נחשב "קלי בישול". יש אומרים שrok ודברים מסוימים הם "קלי בישול", ויש אומרים להיפך, שrok דברים מסוימים הם לא "קלי בישול". נטיית פוסקי אשכנז להחמיר, ונטיה פוסקי ספרד להקל.

49 יש פוסקים המחייבים וסבירים שככל זמן שהמים רותחים הם מסוגלים עדין לבשל. 50 ויש המחייבים בזה, כמו באירוע הקודמת. לדעתם רק כאשר המים אינם רותחים לגמרי מותר להכניס את שיקיק התה.

51 המשכמת על כל הפוסקים, וכך היא עדיפה. 52 לוחכים כמה שקיים תה ומעריבים עליהם מים רותחים. נזול זה הוא התמצית המדוברת, ונitin להשתמש בתמצית גם כשהיא קר.

53 כדי לצאת ידי חובה כל השיטות. כאשר התמצית מונחת בכוס קודם המים אין חש צביעה במשקים, שלדעתי כמה פוסקים אסור לשפר נזול הצבע בתוך מים. כאשר הצבע מונח קודם לכל הדעות אין איסור צובע.

יש לנתק מערב שבת את האור במקור כדי שייהה אפשר להוציא ממנו מה שנצרך במהלך השבת.

יש הבדל בין האוכל בליל שבת שהונח על הפלטה כבר ביום שישי, וכך מותר שייהיו בו נזלים (מרק/רוטב), בין האוכל בשבת בבוקר, שאז אסור להניח רוטב או מרק על הפלטה כשם קרים. לשם כך יש לתכנן בהתאם את האוכל ליום השבת באחת מהחלופות הבאות:

מאכלים ללא רוטב — כמו שניצל, בורקס וכו' ...
מאכל עם רוטב, שמנוח מיום שישי ומותאם לשנות ממושכת על הפלטה — חמין (צ'וֹלְנַט)
חימום האוכל לא על הפלטה, אלא בתוך כלי שני

איסור מוקצה

מבוא

בשיעור זה נתמקד באיסור מוקצה. תחילת נסbir את טumo, ולאחר מכן את עקרונותיו ההלכתיים. לא ניכנס במסגרת זו לכל פרטי הדינים המורכבים של מוקצה, כדי לא להעמעס על התלמידים יתר על המידה.

איסור מוקצה וטעמו

ראשית נסbir את המושג "מוקצה" לתלמידים. "מוקצה" פירושו דבר מובדל ומופרש משימוש. כאשר אני מקצה דבר מסוים, אני לא מתכוון להשתמש בו. חכמים קבעו שאסור לטלטול חפצים מסוימים בשבת, ורקאו לאיסור זה "מוקצה". אחד הטעמים לאיסור מוקצה הוא השמירה על טעם השביתה בשבת: "...למען ינוח"⁵⁴.

ונסה לדמיין שבת בלי כל הגבלה בטלטול. במצב כזה, מן הסתם השבית תהיה עוד يوم של חול. ניתן לומר שהגבלה הטלטול עוזרת לנו לשמר על צביונה של השבת — "המנוחה".

מהלכות מוקצה

מהם הדברים האסורים משום מוקצה? התשובה לשאלת זו מורכבה, וננסה להסביר ב�ורה הפושאה ביותר האפשרית.

באופן כללי ניתן לומר שמדובר חל על דברים שאסורים בשימוש בשבת או על דברים שאדם לא חושב להשתמש בהם בשבת. נפרט את הדברים יותר: כלים שימושיים להשתמש בהם בשבת, מותרים בטלטול. لكن מותר לטלטל כסא, שולחן, מיטה וכד' בשבת⁵⁵.

כלים שיש איסור להשתמש בהם בשבת, כגון פטיש, פלאפון, טוסטר ועוד', אסור לטלטלים. בכלים אלו חכמים הקלו, שאם צריך את מקומם הכלים או שרוכזה להשתמש בהם באופן המותר, כגון לשבור אגוזים, מותר לטלטלים⁵⁶. ישנים דברים שאינם כלים, כגון חול או אבניים, וקיים איסור לטלטלים משום שלא חשב מראש להשתמש בהם⁵⁷.

54 דברים ה, יד.

55 "כלי שמלאכתו להיתר".

56 "כלי שמלאכתו לאיסור".

57 "מוקצה מלחמת גוף".

הכלות כלליות

- איסור מוקצת הוא לא רק על טלטול החפץ, אלא גם על הזזה. אולם, נגיעה בחפץ מבלי להזיזו — מותרת.
- כאשר צריך לטלטל מוקצת מטיבה כלשהיא, מותר לעשות כן "כלאחר יד", דהיינו בצורה שונה מהמקובל. לדוגמה: מותר להזיז מטבח כסף בעזרת הרגל.
- גם בימים טובים (בחגים) קיים איסור מוקצת, והוא דומה לשבת. ישנים כמה הבדלים, אך נראה שלא כדאי להיכנס אליהם.

דוגמאות לדברים שהם מוקצת

טלפון, מחשב, כסף, מחבת, פטיש, מברג, חול, גפרורים, אבני, טושים, תפוח אדמה לא מבושל, קליפות או גרעינים שאיןם ראויים למאכל.

לסיכום

כדי לוודא שהتلמידים הבינו את הנושא, ניתן לבקש מכל תלמיד שייתן דוגמא אחת לדבר שהוא מוקצת ודוגמא נוספת לדבר שאינו מוקצת.

הבדלה

מבוא

בשיעור זה עוסוק בהבדלה של מוצאי שבתות וימים טובים. תחילה נסביר את עניינה, ולאחר כך נלמד את הלכות החופפות לדיני הקידוש נצין כאן רק בקיצור.

חייב ההבדלה ועניניה

הרבה מן המשותף יש בין ההבדלה והקידוש. את ההבדלה אנו מקיימים בתפילה העמידה של ערבית ("אתה חוננתנו" בברכה רבייעית) ובברכה על הocus⁵⁸, כמו בקידוש הנאמר בתפילה ("מקדש השבת") ועל הocus. נברר בקצרה את עניינה של ההבדלה.

"הבדלה" כשמה כן היא, הבדלה והבחנה בין השבת לשאר ימות החול. אנו "מכריזים" שישandel בין קדושת השבת לימות החול — החול איננו קודש והקדוש איננו חול. ההבדלה נעשית בזמן בו אנו נפרדים מהשבת הקדשה, ונכנסים לימות החול.

בנוסף לכך, בדומה לקידוש, ההבדלה היא מעין "ליויין" לשבת. בליל שבת על ידי הקידוש אנו מלוים את השבת בכניתה, ובמוצאי שבת על ידי ההבדלה ביציאתה. יש בהבדלה מעין פרידה משבת המלכה.

מהלכות ההבדלה

סדר ההבדלה

לפני שמברכים את ברכות ההבדלה, נהגים לומר מספר פסוקים, שעוניים ברכча והצלחה לקראת השבוע החדש.⁵⁹

ההבדלה מורכבת מארבע ברכות: הראשונה — "בורא פרי הגפן" על היין, השנייה — ברכה על הבשימים, השלישית — "בורא מאורי האש" על הנר, והרביעית — ברכת המבדיל בין קודש לחול (ראשי תיבות יבנ"ה = יין, נר, המבדיל). עיקר ההבדלה היא ברכת היין וברכת המבדיל, והמדובר על אחת מהן לא יצא ידי חובה.

58. בשאלת אם חייב ההבדלה הוא מן התורה בקידוש, נחלקו גדולי הפוסקים. יש הסוברים שההבדלה מן התורה (רמב"ם), ויש הסוברים שהיא מדרבנן (רא"ש).

59. יש בזה הבדלי מנהגים בין העדות השונות.

ברכת הבשימים נתקנה כדי לנחם את הנפש הדוחקת על יציאת הנשמה היתרה שנוספה לה בשבת, ועתה הסתלקה. יש בריח הטוב של הבשימים דבר רוחני המישב את רוחה.

ברכת הנר נוספת להבדלה משום שבמוצאי שבת נתן הקב"ה דעה באדם הראשון ולkeh שתי אבני, הקישן זו בזו, ויצא מהן אש. לכן תקנו חכמים לברך על האש בכל מוצ"ש, משום שהאש "נבראה" בזמן זה. יש כאן גם מסר שעל האדם לא להדליק אש בשבת כסמל לשביתו מלאכה, אולם בששת ימי המעשה שמתחילה בМОצ"ש עליו לחזור לעשייה ודבר זה מתבטא באש שהוא מדליק.

אופן ההבדלה

יש הנוהגים שכלי המשתתפים בהבדלה עומדים, ויש הנוהגים לשבת⁶⁰. המנהג הוא שאחד מבני הבית (בד"כ בעל הבית) מוציא ידי חובה את כל בני הבית, כמו בקידוש.

ברכת היין

- את ההבדלה עושים לכתחילה על היין, כמו בקידוש⁶¹. אולם בשעת הדחק כשאין לו יין, יכול להבדיל על משקה חשוב שבמדינה ("חמר מדינה"). יש הסוברים שמשקה זה חייב להיות משכר כיין (שיש בו אלכוהול), כגון בירה לבנה, ויש מקילים שמותר להבדיל על משקה חשוב אף שאינו משכר, כגון מיץ תפוזים טבעי או כוס קפה וכד'.
- נוהגים למלאות הכלוס על גודותיה, כך שיישפך מעט מהיין. דבר זה נעשה לסימן ברכה.
- המבדיל מחזק את הכלוס בידי ימין ואומר את ההבדלה, ולאחר שהבדיל שותה מן היין⁶².

ברכת הבשימים

- אין ברכת הבשימים מעכbat את ההבדלה, שכן מי שאין לו בשם יבדיל בלבדיהם. מכל מקום, אם נמצא בשםים בשוק הלילה, יברך עליהם.
- האשכנזים נוהגים לברך על כל סוגי הבשימים ברכבת "בורא מיני בשםים", הפטורה את כל סוגי הבשימים, ולא מברכים את הברכה המיוונית לכל מין. הטעם לכך הוא שישנם אנשים בקיאים בסוגים השונים של הבשימים ובברכותיהם, ויטעו ויברכו ברכה שאינה נכונה ולא יצאו ידי חובה.

60 הספרדים נוהגים לשבת, והאשכנזים רובם נוהגים לעמו, ויש מהם הנוהגים לשבת.

61 כוס הברכה צריכה שיעור רביעית (86 מ"ל), וצריכה להיות: מלאה, שלמה ונקייה.

62 צריך לשחות כמו בקידוש,روب ובעיטה. אולם עדיף לשחות ובעיטה שלמה ולברך ברכה אחרת, משום שכמות של רוב ובעיטה נכנס לספק חיוב ברכה אחרת.

- הספרדים נהוגים לברך על כל סוג בשם את הברכה המינוחת לו ("עצי בשם", "עשבי בשם", "מייני בשם").
- כל שומעי ההבדלה צריכים להריך מהבושים, لكن צורך המבדיל להמתין עד שכל משותפי ההבדלה ירicho מהם.⁶³
- ישנה עדיפות מסוימת לברך את ברכת הבושים על הדרס, אולם כל סוג הבושים שנועדו לריח טוב, כשרים (לכתחילה) לברכה.⁶⁴

ברכת הנר

- אין ברכת הנר מעכבת את ההבדלה. לכן מי שאינו לנו נר, יבדיל בלבד. מכל מקום, אם נמצא נר ממש הלילה, יברך עליו.
- מצווה מן המובהר לברך על נר אבוקה, דהיינו נר המורכב מכמה נרות הקלועים זה בזה. הטעם לכך הוא משום שאורו גדול יותר.
- אם אין לנו נר אבוקה, ייקח שני נרות או שני גפרורים ויקרב להבותיהם זה לזה. אם אין לנו אלא נר אחד, מותר לברך עליו.
- הברכה על הנר תהיה כאשר המברך נמצא סמוך לנר וננהנה מאורו. יש הנוהגים⁶⁵ לכבות את אור החשmal לפני הברכה על הנר, כדי שיוכלו ליהנות מאורו.
- נהוגים להסתכל בcpf היד הימנית (כשהיא כפופה) ובציפורינים בסמוך לאש, ויש בכך מנהגים שונים. המבדיל צריך להמתין עד שכל הנוכחים יתקרבו וייהנו מן הנר.

הבדלה במקומות יום טוב

- במקומות הימים הטוביים מבדילים כמו במקומות שבת, אולם ישנו שני הבדלים.
1. אין מברכים על הבושים (משום שאין נשמה יתרה ביום טוב).
 2. אין מברכים על הנר (משום שהוא נבראה דזוקא במקומות ולא במקומות יום טוב).

[כאשר חל יום טוב במקומות שבת, עושים קידוש שלليل יום טוב והבדלה ביחד. סדר הקידוש וההבדלה הוא: יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן (שהחינו)⁶⁶, כמובה במחוזרים].

במקרה הפוך, כאשר יום טוב חל לפני השבת, אין מבדילים בקידוש, אלא אומרים את הסדר הרגיל של קידוש שלליל שבת].

⁶³ מי שלא הספיק להריך, ריח לאחר ההבדלה.

⁶⁴ על>bושים שנועדו להסיר ריח רע אין לברך, ועל>bושים סינתטיים נחלקו הפסיקים אם ניתן לברך, והمبرך יש לו על מה שישמן.

⁶⁵ ואין חובה לעשות כן.

⁶⁶ ראש תיבות יקנאה"ג.

דין נספין

- אין לאכול ולשתות החל משקיעת החמה, קודם ההבדלה.
- אין לעשות מלאכה (אפילו מדרבנן) עד שיבדיל. אולם אם אמר: "ברוך המבדיל בין קודש לחול" או שהתפלל ערבית של מוצ"ש ואמר: "אתה חוננתנו" וכו', יכול לעשות מלאכה.⁶⁷
- חיוב ההבדלה הוא גם על הנשים. אולם, נהגו הנשים שלא לשות מכוס ההבדלה כשהאיש מבידיל (אם האישה מבידילה לעצמה, צריכה היא לשות מהכוס).
- אם לא הבדיל במו"ש — יכול להבדיל עד יום שלישי (כולל).

⁶⁷ לאכול עדין אסור אף שאמר "המבדיל".

תפילות השבת

מבוא

שיעור זה עוסק בתפילות השבת. ישנו הבדלים מסוימים בין תפילות השבת לתפילות החול, הן מבחינת אורך התפילה והן מבחינת תוכנה. מלבד תפילת המוסף המזוהה לשבת (ולשאר ימים טובים), נוספו במהלך הדורות מזמורים וקטועי תפילה שונים, אותם נזכיר בשיעור.

כמובן שלימוד נושא זה צריך להיות מלאוה בסידור התפילה.

תפילות השבת וזמןן

במהלך השבת אנו מתפללים ארבע תפילות: ערבית, שחרית, מוסף ומנחה. עיקר התפילה היא ה"עמידה", ובשונה מימות החול יש באפייה העמידה של שבת שבע ברכות בלבד. שלוש הראשונות והאחרונות זהות ללאו של תפילות החול, אולם ביניהן נוספה ברכה אחת, המשתנה מתפילה לתפילה, וסיומה זהה: "ברוך אתה ה' מקדש השבת".

יש להעיר שבתפילות השבת, שלא כבתפילות החול, אין בקשות פרטיות ואין מזכירים בהן ענייני חטא וסליחה. לכן בשבת אין אומרים "תחנון" כבימות החול⁶⁸. את תפילת ערבית⁶⁹ ניתן להקדים ולהתפלל החל מפלג המנחה, דהיינו שעה ורבע (זמןiot) קודם הלילה, אולם ברוב המקומות נהוגים להתפלל לאחר יצאת הכוכבים. תפילה שחרית זמנה מתחילה הבוקר, דהיינו מזריחת החמה, ואין לאחר תפילה זו יותר מרבע שעות מתחילה היום.

תפילה נוספת מתקיימת לאחר תפילה שחרית וקריאת התורה, ואין לאחריה לכתילה יותר משבע שעות מתחילה היום.

את תפילת המנחה ניתן להתפלל החל מחצי שעה לאחר חצות היום עד שקיעת החמה.

68 כבר בודך שבת בתפילה המנחה לא אומרים תחנון, משום הארת קדושת השבת.

69 גם ביוםות החול ניתן להקדים את התפילה, אולם בפועל נהוגים לעשות כן בעיקר בערבי שבתות (של הקין).

קבלה שבת וערבית

יש הנוהגים לקרוא את "שיר השירים" קודם השבת. שיר השירים הינו משל אהבה בין איש ואישה ("הרעה" ו"הדוד"), והنمישל הוא אהבה בין עם ישראל לקב"ה.⁷⁰

אולם, ישאל השואל מה הקשר בין שיר השירים לשבת? ניתן להסביר שהשבת היא הזמן המיחד ביותר מכלימי השבוע, בו הקשר בין האדם לקב"ה יכול לבוא לידי ביטוי. בשבת אין עושים מלאכה, וההתרכזות היא בעניינים רוחניים. השבת היא בבחינת ה"נשמה" של כלימי השבוע. לכן החיבור בין עם ישראל לקב"ה מתאים בשבת יותר מאשר ימות החול.

קודם תפילה ערבית נוהגים להזכיר את השבת במזמורים ובקטעי תפילה מסוימים, הנקראים "קבלה שבת".

לפני למעלה ארבע מאות שנה החלו המקובלים ב匝פת לומר לפני כניסה השבת מזמורים מסוימים, ומתוך כך היו מקבלים את השבת. על פי מנהג זה אומרים ששזה מזמור תהילים המכונים "לכו נרננה"⁷¹ (על שם המזמור הראשון המתחליל במילים אלו).

באותה תקופה חיבר ר' שלמה אלקבץ את הפייטט המפורסם "לכה דודי", המסתהים במלחים "בואי כלה שבת מלכתא" — הכללה היא השבת, והחتن הוא עם ישראל. מנהג זה של אמרית "לכה דודי" התקבל בכל קהילות ישראל, והוא נאמר לאחר מזמוריו "לכו נרננה".

בחלק מקבלה השבת⁷² נוהגים להסתובב לכיוון מערב, משום שהשכינה במערב, וגם משום שהשמש שוקעת בכיוון זה (כאשר צד מערב איננו בכיוון פתח בית הכנסת, יש הנוהגים לפנותו לכיוון מערב, ויש הנוהגים לפנותו לכיוון הפתח, אף שאיננו במערב).

בהרבה קהילות נוהגים שרב בית הכנסת דורש בקצרא בענייני פרשת השבוע בין קבלת שבת לחשיפת ערבית. דרשה זו מכניתה את ציבור המתפללים לאויריה הרוחנית של השבת, כמו שאר שעורית התורה המתקיים במהלך השבת.

לאחר קבלת השבת (והדרשה) מתפללים תפילה ערבית, בה מקיימים גם את מצוות קריית שם וברכותיה, ככל תפילה ערבית, אלא שি�ינוי ותוספת בברכת

70 את שיר השירים חיבר שלמה המלך, וחוז"ל אומרים שבתחילה חשבו לגונזו בגלל תיאורי אהבה הנמצאים בו, אולם לבסוף החליטו להשאירו בתוך התנ"ך. עליו אמר ר' עקיבא ש"כל השירים קודש ושיר השירים קודש קודשים", משום שmbטא בצוואה חזקה ביותר את הקשר המיחד שבין עם ישראל לקב"ה.

71 במזמור האחרון, "מזמור לדוד" נוהגים כל הקהל לעמוד.

72 האשכנזים בבית האחרון של "לכה דודי", והספרדים ב"מזמור לדוד" וב"לכה דודי".

"השכיבנו", שמושפעים בה "ופרווש עליינו וכו'", וחותמים: "הפורה שוכת שלום עליינו ועל כל עםנו ישראל ועל ירושלים".

לאחר מכן אומרים כל הקהל פסוקי "ושמרו בני ישראל", המייחדים את השבת. מתפללים תפילה עמידה של ערבית, ולאחריה אומרים כל הציבור יחד את שלושת פסוקי "ויכללו", שעניןם עדות⁷³ על כך שה' ברא את עולמו בשישה ימים. מיד לאחר אמרת "ויכללו" אומר החזן את ברכת "מעין שבע", המהווה תמצית של שבע הברכות שבעמידה (בחילק מסוים בברכה זו משתתפים גם הציבור). נהגים לשיר בסיום התפילה את הפיוט "אדון עולם" או את "יגדל" המופיעים בסידור (בתחילת תפילה שחראית).

בסיום התפילה מברכים איש את רעהו בברכת "שבת שלום", ונוהגים שהמתפללים מכבדים את רב בית הכנסת והולכים לברכו בברכה זו.

שלום עליכם ואשת חיל
לאחר סיום תפילה ערבית, חוזרים כל קהל המתפללים לביתם, ונוהגים שאבי המשפחה מברך את הילדים בברכה מיוחדת (לברכה זו ייחדנו שיעור בפני עצמו). פותחים בשירת הפיוט "שלום עליכם"⁷⁴, בו אנו פונים אל המלאכים המלווים אותנו בביתנו, ומבקשים מהם שיברכו אותנו לשלום עם כניסה השבת.
לאחר מכן נוהגים כל בני המשפחה לשיר "אשת חיל" (פרק נ"א במשלי). פרק זה בנוי לפי סדר הא'-ב', וענינו⁷⁵ שבח והודאה לאישה על טרחתה בצרכי הבית, ובפרט על הכנות השבת.
במהלך הסעודה נהגים לשיר שירים ופיוטים שונים, המשרים אוירה טובה של שמחה ושלום.

תפילה שחראית ומוסף
תפילה שחראית של שבת ארוכה יותר מזו של ימות החול. נזכיר במסגרת זו רק את התוספות העיקריות.
פסוקי דזמאן, המוכרים לתלמידים כבר מתיילים החול, מקבלים בשבת תוספת משמעותית. נהגים להוסיף מזמורים מסוימים מספר תהילים⁷⁶, וממתפללים

73 לכן יש לכתילה לעמוד בהם ולאומרים כמו עדות, שני אנשים.

74 לא ברור מי חיבורו, והוא התקבל בכל העדות. יש לש"ל "שלום עליכם" מספר מנגינות, ורצוי ללמד את התלמידים לפחות מנגינה אחת.

75 לפי הקבלה יש בשיר זה עניין אחר, המדבר על הקשר של עם ישראל לקב"ה.

76 הדברים על השבת או שיש בהם שבח לקב"ה, ולא נאמרים ביום החול כדי לא להאריך יותר מדי, משום שיש פחות פנאי ביום החול.

את תפילה "גשמת כל חי" לקרהת סיום פסוקי דזמרה. תפילה זו יש בה שבח עצום לקב"ה על כל מה שעושה למעןנו, תוך הדגשת העובדה שאין לנו את היכולת להודות לו כראוי.

בברכה הראשונה של קריית שמע ישנה תוספת מסוימת ("הכל יודוך", "לא אל אשר שבת") אותה יש להראות לתלמידים, ובמרכזו גם הפיוט "אל אדון", שנוהג לשיר אותו⁷⁷.

מסימים את קריית שמע בברכותיה ומתפללים תפילה עמידה של שחרית. לאחר התפילה קוראים בתורה את פרשת השבע ואת ההפטרה (לנושא זה ייחדנו שיעור בפני עצמו).

לפני תפילת המוסף נהוגים לומר תפילות מסוימות, ויש בדבר זה מנוגדים שונים בין העדות וה"חוגים":

"יקום פורקן" — שתי ברכות יש בו. ברכה אחת לראשי הקhal ותלמידי החכמים, וברכה נוספת לכלל הציבור. ברכות אלו נתקנו בארכמית⁷⁸, והן נהוגות רק בקרב האשכנזים.

"מי שברך" למתפללים — ברכה לכלל המתפללים שיזכו לבריאות איתנה ושתהיה להם ברכה והצלחה בכל מעשיהם.

תפילה לשילום המדינה" — ברכה שנתקנה על ידי הרבנות הראשית לאחר קום המדינה, ונעניתה ברכה לשדי המדינה וראשיה שיילכו בדרך נכון, ושהענינים הכללים במדינה יהיו טובים ושלמים.

תפילה לחילים וכוחות הביטחון — נתקנה על ידי הרבנות, ובها אנו מברכים את כל השומרים והמגנים על הארץ, שה' ישמר עליהם במלחמות נגד אויבנו, ושיחזרו לביהם בשלום.

ברכת החודש — נהוגים בשבת הסמוכה לראש החודש (מלבד חודש תשרי) לברך את החודש, שייהי מצליח מכל הבחינות (רוחנית וגשמית), ומכריזים מתי יהול ראש החודש הבא עליינו לטובה. "שבת מברכין" היא השבת בה מברכים את ברכת החודש.

אב הרחמים — תפילה הנאמרת בקהילות אשכנז לזכרם של מקדשי שם שמים במהלך החודשות. בתפילה זו אנו מזכירים את נשמות הקדושים ומתפללים שם' ינקום את דם השפוך. תפילה זו לא נאמרת כשים אירופיים חיגיגיים וכשմברכים את החודש⁷⁹.

בסיום כל התפילות הנ"ל מחזירים את ספר התורה לארון הקודש ומתפללים תפילה נוספת. תפילה זו נתקנה כנגד קורבן המוסף שהוקרב בשבת בבית המקדש,

77 ישנן כמה מגניות בפיוט זה.

78 משום שנתקנו בבל.

79 יש בו יוצאים מן הכלל, ולא נלאה את התלמידים בפרטים אלו.

וכפי שלמדנו כבר בשיעור העוסק בתפילהות החול, התפילהות נתקנו נגד הקורבנות. יש לעורר את התלמידים למשמעות השם "מוסף" (שמדובר בדבר שנוסף לדבר אחר).

בחזרת שליח הציבור של תפילת מוסף נהגים ברוב המקומות⁸⁰ שאמורים בקדושה נוסח שונה המתחיל ב"כתר יתנו לך".

לאחר התפילה יש הנהגים לשיר את "שיר הכבוד"⁸¹ המתחיל במילים "אגנים זמידות", ויש הנהגים לשיר "אדון עולם". מפתה העניינים העמוקים הנאמרים בשיר הכבוד, נהגים לفتוח את ארון הקודש. נהגים שאחד הילדים שר את שיר הכבוד, כאשר הוא אומר משפט וקהלעונה אחריו את המשפט הבא.

תפילת מנהה וערבית של מוצ"ש

בתפילת המנהה לא נאריך. נציין בפני התלמידים שקוראים בתורה לפני תפילת העמידה את תחילת הפרשה של השבוע הבא, כפי שקוראים בתפילת שחרית של שני וחמשי.

לפי מנהג הספרדים, את שיר של יום 'מוזמור שיר ליום השבת' אמורים במנהה ולא בשחרית כבשאר ימות החול.

תפילת ערבית של מוצ"ש היא כתפילת ערבית של חול, אלא שיש בה תוספות. יש להוסיף בברכת "אתה חונן" את "אתה חוננתנו", שהיא ההבדלה שבתפילה. אדם ששכח להזכיר תוספת זו אינו חוזר.

בנוסף לכך, מוסיפים לאחר תפילת העמידה את "ויהי נועם" ו"אתה קדוש". כאשר כל יום טוב באותו שבוע, נהגים האשכנזים שלא לומר את "ויהי נועם", והספרדים נהגים בכל אופן לאומרו.

בתחילת החודש אמורים לאחר תפילת ערבית של מוצ"ש גם את ברכת הלבנה/קידוש לבנה.

80. בנוסח אשכנזי הפתיחה היא כבתפילת שחרית.

81. מיוחס לר' יהודה החסיד.

מורים הקשורים לשבת

- אב מלאכה — תולדה
- בין השימושות
- הבדלה
- זמירות שבת
- כלי שימושו לאיסור
- לחם משנה
- מוצאי שבת, מלאוה מלכה
- מוקצהה מהמת
- איסור/גופו/חסרונו כיס
- נרות שבת
- ערבי שבת — ליל
- שבת
- פיקוח נפש
- שוגג — מזיד
- תוספת
- שבת

דף עזר בנושא: ברכות

1. ברכות הנחנאות
בתוור אורהחים בעולמו של הקב"ה, אנו מברכים על הנאה שלנו מהעולם: **הנהנות עליהן מברכים:**
ברכה לפני הנהנה - נעודה לבקש רשות ליהנות - "כל הנהנה מהעולם הזה שלא
ריך - רק ברכה לפני
אוכל - ברכה לפני וברכה אחריו,
ובלחם יש אס הקעת לפני הברכות
ברכה אחר הנהנה - נעודה להודות על הנהנה - "ואכלת ושבעת וברכת"

יחס מיוחד לדבר ממנו נחנים, אורם לברכה מיוחדת

הנהנה	ברכה לפני/אחריו	דברים לאו עלגמיחידת	דברים מהצומח (לא עץ)	הענק	מפריות מיוחדים	מזונות	י"ו	מעזעט	לחם
ריך	ברכה לפני	בואה מין בשםים	בורא עשי	טענן ריח טוב בפירות (שמן אפרנסמו)	-	-	-	-	-
	לפני	הכנה מקדימה בדברו	borer avri haadma	בורא פרי העץ	בורא פרי העץ	בורא מין מזונות	-	-	שילת ידים בברכה
	ברכה	שהכל נהיה בדברו	borer avri haadma	בורא פרי העץ	בורא פרי העץ	המוחזיא לחם מן הארץ	-	-	נשילת ידים בברכה
	אחריו	הכנה מקדימה	-	-	-	-	-	-	(מים אחרים)
אוכל	ברכה	ברכה	borer nefashot	borer nefashot	borer nefashot	מעין שלוש בעינן שלוש (על האגן)	מעין שלוש בעינן שלוש (על המהonia)	ברכת המזון	זמןון ב-3 או ב-10

3. ברכות ההודאה

- על תופעות טבעיות
- ברקים, שביטות... – עשויה מעשה בראשית
- רעמים, רעידות אדמה... – שוכחו וגבורתו מלא עולם
- כשפוגש הראשונים מיוחדים – חלק מהכםתו...
- כשמייסים להתקינות – אשר יציר
- כשיציל מסכנות חיים – האוגם
- על התהדרשות, בשורות טובות – שהח'ין

ספק ברכות

- הכליל:**
ספק ברכות להקל.
כשמסתפק אם צריך
לברך לא יברך
 יוצא מן הכליל:
ברכה שחייבת מהתורה
(ספק دائוריתא
לחומרא)
א. ברכת המזון
ב. ברכות התורה
(לחקל מהדעתו)

4. ברכות נוספות (קשורות לתפילה)

- ברכות התורה
- תפילת הדר
- ברכת כהנים

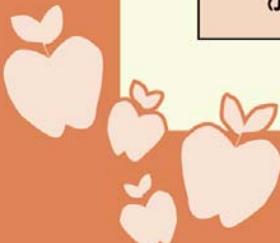
2. ברכות המצוות

- כל המצוות – מברך, ועובד לעשייתו
א. ברכה לפני עשיית המזווה
ב. בסמיכות
ויצאים מן הכליל:
א. הדלקת נרות שבת וחלוקת מהדעתו
ב. טבילה נדה
ג. טבילה אגר

הוצאת אחרים ידי חובה
אפשרי – כי כל ישראל ערבים זה אלה.
בתנאי, שהمبرך הוא גם בעל חוב במצוות זו אם
אם כבר קיימה)

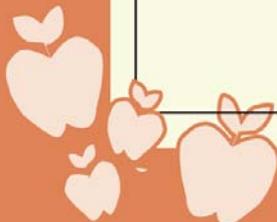
נטoch הברכה:
ברוך אתה ה' א-לוהים מלך
העולם
אשר קדשך במצוותיו וציוויל

על ריטילת/
על הטבילה...
כשהמצווה היא
ל הדליק/
לشمוע/ לישב...
כשהמצווה היא
בתוציאה
בפעולה

דף עזר בנושא: ברכות הנחנין

לחם	מזונות	י"ו	פחיתשבעת המינים	פירות	ירקות	מאכלים ללא מעלה מיוחדת															
לחם	עוגה	יא	תمر	תפוז	עגבניה	עוף															
פיתה	קרcker	מיצ' ערבבים	זית	תפוח	תירס	כוס קפה															
לחמניה	קוסקוס		ערבים	פטל	בננה	אלידה															
חלה			צימוקים	קשה	אבטיח	תפוח אדמה לא מבושל (לא כדרך אכילתו)															
1. נטילת ידיים - ברוך אתה א-דוע א-לוהיע מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וציוו על נטילת ידיים 2. ברכה על הלחים - ברוך אתה א-דוע א-לוהיע מלך העולם, המושcia לחם מן הארץ	ברוך אתה א-דוע א-לוהיע מלך העולם, בורא מני מזונות	ברוך אתה א-דוע א-לוהיע מלך העולם, בורא פרי הגן	ברוך אתה א-דוע א-לוהיע מלך העולם, בורא פרי העץ	ברוך אתה א-דוע א-לוהיע מלך העולם, בורא פרי האדמה	ברוך אתה א-דוע א-לוהיע מלך העולם, שהכל נהיה בדברו	ברוך אתה א-דוע א-לוהיע מלך העולם,															
1. (מים אחרים) 贊同 (כשייש שלושה ומעליה בע' חיוב) 2. ברכת המזון	<p>ברוך אתה א-דוע א-לוהיע מלך העולם</p> <table border="1"> <tr> <td>על העץ</td> <td>על האפן</td> <td>על המchia</td> </tr> <tr> <td>ועל פרי העץ</td> <td>ועל פרי האפן</td> <td>ועל הכלכלה</td> </tr> <tr> <td>ועל הארץ טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>לאכול מפרי הארץ ולשבוע מטויה... על הארץ</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>ברוך אתה א-דוע, א-לוהיע מלך העולם, ועל הארץ על המchia ועל הכלכלה.</td> <td>ועל האפן. ועל פרי הארץ. ברוך אתה א-דוע, על הארץ ועל פרי אפנה ועל פירותיה</td> <td>ברוך אתה א-דוע, אתה א-דוע, על הארץ ועל פירותיה</td> </tr> </table>						על העץ	על האפן	על המchia	ועל פרי העץ	ועל פרי האפן	ועל הכלכלה	ועל הארץ טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו			לאכול מפרי הארץ ולשבוע מטויה... על הארץ			ברוך אתה א-דוע, א-לוהיע מלך העולם, ועל הארץ על המchia ועל הכלכלה.	ועל האפן. ועל פרי הארץ. ברוך אתה א-דוע, על הארץ ועל פרי אפנה ועל פירותיה	ברוך אתה א-דוע, אתה א-דוע, על הארץ ועל פירותיה
על העץ	על האפן	על המchia																			
ועל פרי העץ	ועל פרי האפן	ועל הכלכלה																			
ועל הארץ טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו																					
לאכול מפרי הארץ ולשבוע מטויה... על הארץ																					
ברוך אתה א-דוע, א-לוהיע מלך העולם, ועל הארץ על המchia ועל הכלכלה.	ועל האפן. ועל פרי הארץ. ברוך אתה א-דוע, על הארץ ועל פרי אפנה ועל פירותיה	ברוך אתה א-דוע, אתה א-דוע, על הארץ ועל פירותיה																			

תואzos

תפוח
תירס

ברוך
ברוך

מבנה התפילה

"את הכבש אחד תעשה בבוקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערבאים
(במדבר כ"ח)

שחרית

לפני התפילה

- ברוכות השחרר - (קשורת לפעולות של תחילת היום)
- [הקדמות, **קרבעות** מקוצר (כמו במקדש, בסוף היום)]

פסוקי דזמרא - ברכה פותחת - ברוך שאמר

- מזמור לתודה

- יהי כבוד - לקט פסוקי שבח
- אשורי - מזמור מרכזיו (טו"ב פעמים "כל")
- מזמור הללויה
- פסוקי הסיום של ספרי תהילים
- ויברך דוד - שבח שאמר דוד
- שירת הים - שבח שאמרו משה וישראל
- ברכה מסיימת - ישתחבך

קריאת שמע

- ברכו (בעשרה)
- ברכה ראשונה - ייצירת האור
- ברכה שנייה - אגדת עם ישראל
- שמע ישראל
- ברכה אחריו - אולות ישראל

תפילה עמידה

- 3 ברוכות שבח בחול- 3 ברוכות בקשות
- שמע קולן
- מרכז התפילה
- ברכת הודאה

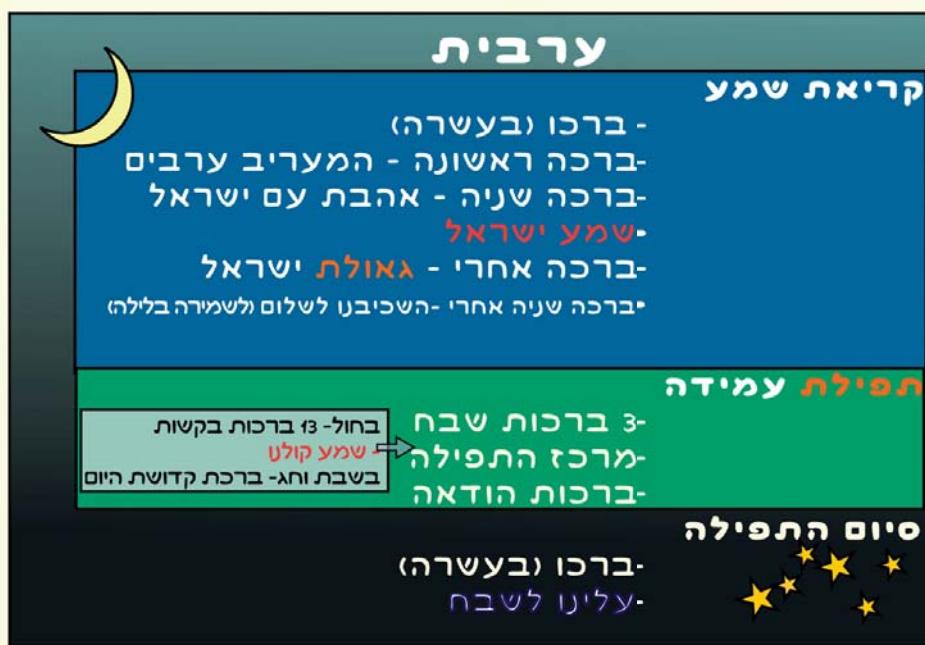
סיום התפילה

- תחנון (בימים שאומרים)
- קריית התורה (בימים שקוראים)
- קדושא דסדרא (אשרי, למנצח, ובא לציון)
- שיר של יום - כמו במקדש
- פיטום הקטורת - כמו במקדש
- ברכו (בעשרה)
- עלינו לשבח

שמע ישראל... ובשבך ובוקמן

סמכים אоля להטפילה

מבנה תפילה עמידה

ברכות אחרונות		ברכות אמצעיות				ברכות אחרונות	
ברכות ה Hodotah		ברכות הבקעה				ברכות השבח	
התוכן	הברכה	התוכן	הברכה	התוכן	הברכה	התוכן	הברכה
הדרך להודות: הקשר שלנו אל ה' - דרך המקדש	עובדת המקדש	בקשת דעת וחוכמה בקשת סיוע לחזור בתשובה ותשופתנו תתקבל בקשה שה' יסלח לנו על חטאינו בקשת גואלה	דעת תשובה סליחה גואלה	הסיבה לשבח: הקשר של ה' אלינו - בחר באבותינו ובנו	1 אבות לה'		
עיקר ההודאה- על חיינו	ה Hodotah	בקשת רפואי בקשה לשנה מברכת אם מבחינת האשםים וגם מבחינת הפרנסה בקשה שעם ושראל וחזור לארץ מיל הגלוויות	רפואה ברכת הטענים ופרנסת	עיקר שבחו ଓبورותיו של ה' כמקור החיים	2 גבורות חיים		
המטרה הכלכלית- שלום	עלום	בקשה לחזרת המשפט על פי התורה בקשה לסייע המלשיינים והמתנגדים לעם-ישראל בקשה לחיזוק הכוחות החזוביים בעם-ישראל בקשה לבניין ירושלים בקשה לביאת המשיח	שפיטים המןינם והמלשיינום הצדיקים בנייה ירושלים משיח	המטרה הכלכלית קדושה ה'	3 קדושים שלמות		
		בקשה כללית שה' ישמע את כל בקשותינו	שמעע תפילה				

בଘאים ושבותות לא אמרים בקשות ובמקום זה:
בשבותות ובימים טובים - אמרים ברכה אחת:
- קדושת הים
במוסך של ראש השנה - אמרים 3 ברכות:
- קדושת הים ומלכויות,
- זכרונות
- שופרות

* מתוך הערכת שבחו ניתן לבקש ממנו ואחר כך להודות.
* השבח-הצד של ה'.
ההודאה-הצד של האדם.
הבקשות-שיעשה את רצונו לעשות את רצונו.
* הצרכים שלנו אינם רק הצרכים האਸמיים רפרטיים,
אלא הם גם צרכי הדעת והרוח וגם הצרכים הלאומיים.